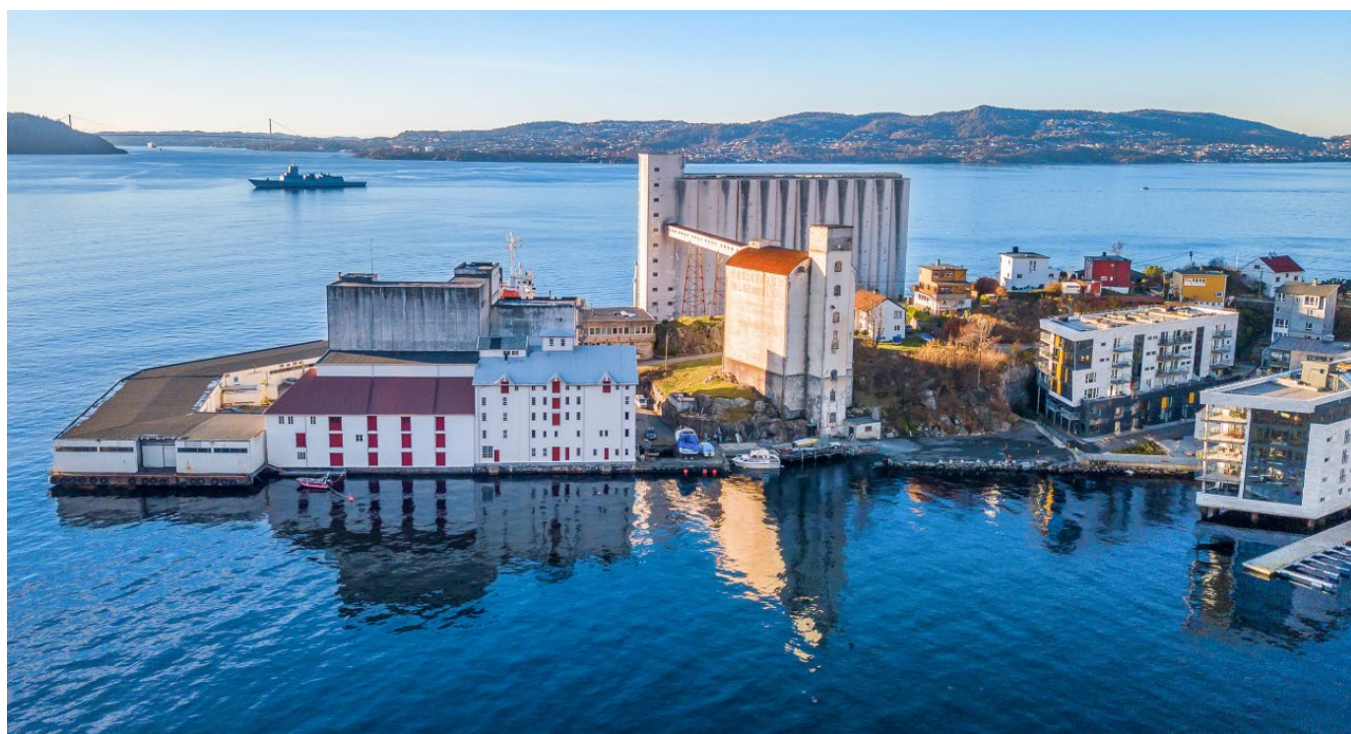

Kulturminnedokumentasjon

Hegreneset gnr./bnr. 168/1091 mfl.

Detaljregulering

Saksnr. 2022/20669
PlanID 70640000

05.09.2022

FORORD

Denne kulturminnedokumentasjonen er utarbeidet i forbindelse med reguleringsplan for Hegreneset i Bergenhus bydel, gnr/bnr. 168/1091 m.fl. Både planområdet og omgivelsene rundt består av flere kulturminner og kulturmiljøer. Planområdet og deler av området rundt er omfattet av hennysone for bevaring av kulturmiljø i KPA2018.

Kulturminnedokumentasjonen gir oversikt over den historiske utviklingen av området, hvilke kulturminner som ligger i og i tilknytning til planområdet, samt tilstanden på de ulike byggene.

Det foreligger mye dokumentasjon om området og eksisterende bygg i ulike rapporter og registreringer. Flere steder i denne kulturminnedokumentasjonen er det henvist til disse, framfor å gjengi detaljert informasjon som framkommer av andre rapporter og dokument.

Kapittel 1 beskriver *områdets historie og utvikling*, samt beskrivelse av omkringliggende områder.

Kapittel 2 beskriver *kulturminner og kulturmiljøer* som ligger innenfor planområdet i dag, med en oversikt over hvilke bygg som er planlagt revet og bevart.

Innhold

1	OMRÅDEBESKRIVELSE	4
1.1	PLANOMRÅDET	5
1.2	OMRÅDETS HISTORIE OG LANDSKAP	6
1.3	DAGENS SITUASJON	15
1.4	KULTURMINNER I OG RUNDT PLANOMRÅDET	15
2	BYGNINGSMILJØ OG ENKELTBYGG INNENFOR PLANOMRÅDET	19
2.1	INDUSTRIBYGG OG KRUTTHUSET (Delområde 1)	20
2.2	BOLIGOMRÅDE VED JÆGERMYREN OG HEGRENESVEIEN (Delområde 2)	26
2.3	HEGRENES VALSEMØLLE (Delområde 3)	36
3	TEGNINGER	58
4	KILDER	58

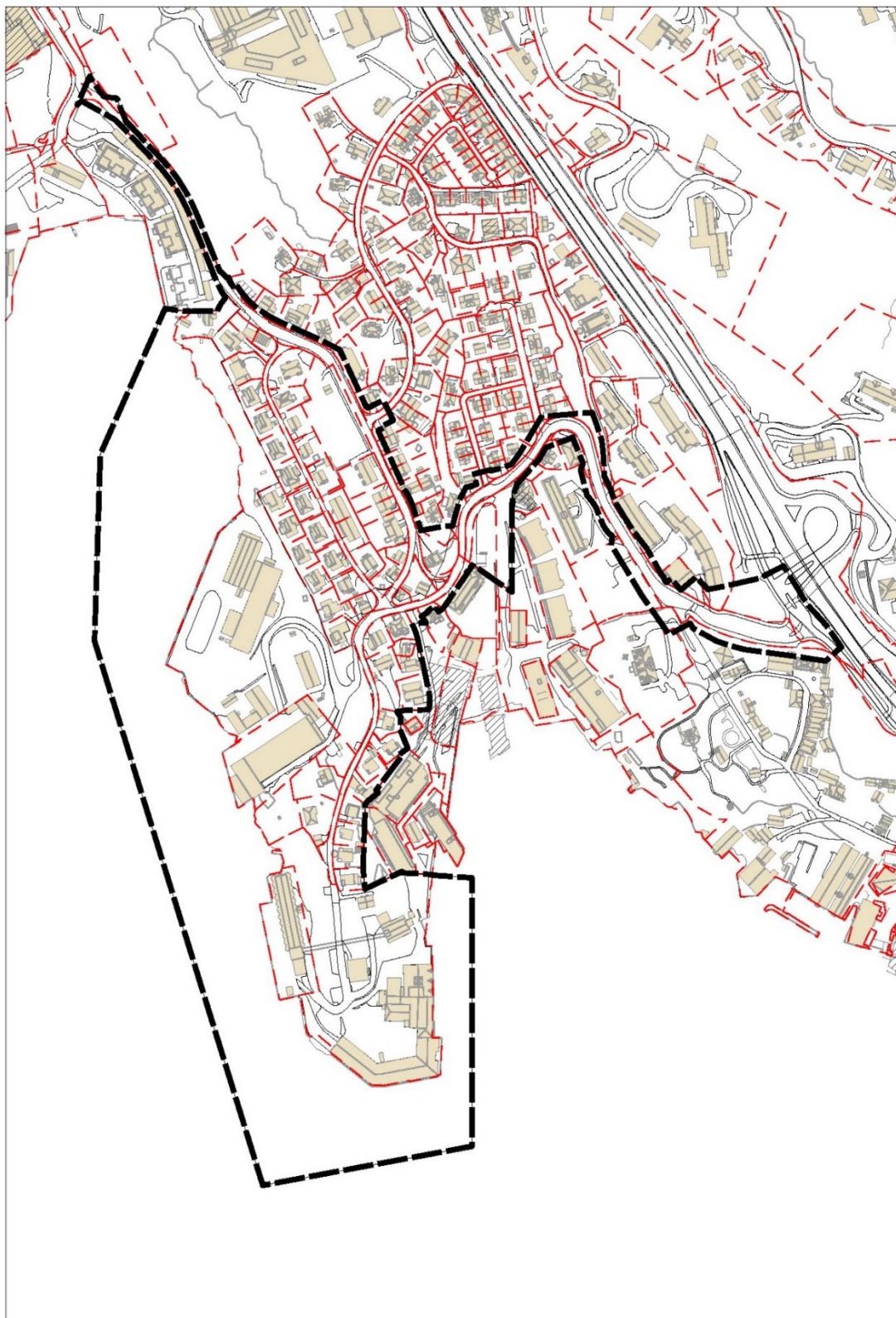
1 OMRÅDEBESKRIVELSE

Hegreneset ligger i Ytre Sandviken, nord i Bergenhus bydel. Hegreneset grenser mot Nyhavn i øst, mot Jægermyren boligområde i nordøst, og mot Breiviken og NHH nærings- og boligområdene i nord. Det meste av området er uregulert. Området er et av få sjønære næringsområder i Sandviken der det fortsatt er næringsvirksomhet og der det så langt ikke har vært planlagt for annet. På deler av området er arealer etablert på utfylling i sjø. Det har foregått næringsvirksomhet på Hegreneset i nærmere 220 år.

Figur 1. Hegreneset ligger i Ytre Sandviken, Bergenhus bydel.

1.1 PLANOMRÅDET

Figur 2. Omriss av planområdet.

1.2 OMRÅDETS HISTORIE OG LANDSKAP

Navnet Hegreneset har sammenheng med fuglen hegre, som har hatt og fremdeles har, tilholdssted på neset (ikke fast tilhold). Stedet har gjennom tidene hatt ulike stavemåter, som Hegravik og Hæggernæs, men er i dag kjent som Hegreneset.

Fra Rothaugen i sør til Hegreneset i nord ligger fjellsiden i ett langt bueslag og hegner om Sandviksbukten. Den bratte fjellsiden veksler mellom bart fjell og skog ned mot Fjellveien, som markerer overgangen mot slakere skrånende terreng ned mot Byfjorden. Her tar bebyggelsen over for naturterrenget. Fra Hegreneset og nordover stiger terrenget bratt opp fra en strandlinje som er oppbrutt av flere mindre viker. Terrenget er småkupert og variert, men gjennomgående er alle terrengformene langstrakte i nordvest - sørøstlig retning. Terrenget flater av i ulike høyder over fjorden, og gir plass for bebyggelse og infrastruktur. (*Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler. Overordnet landskapsanalyse, 2020*).

Dagens strandlinje ligger et stykke utenfor den opprinnelige, med utfylte arealer. Strandlinjen i Sandviken ble tidlig utbygd med møllebruk og skipsverft, båtstøer og pakkhus. Det er tydelig at terrenget og de naturgitte forholdene er den viktigste formgiveren. Bebyggelsen henvender seg mot fjorden. Fra de fleste hus har man god sikt utover Byfjorden som utgjør et gulv med variert aktivitet og omskiftelig uttrykk i dette store landskapsrommet. (*Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler. Overordnet landskapsanalyse, 2020*).

Figur 3. Kartet viser opprinnelig strandlinje sammen med dagens situasjon hvor store deler av neset er fylt ut.

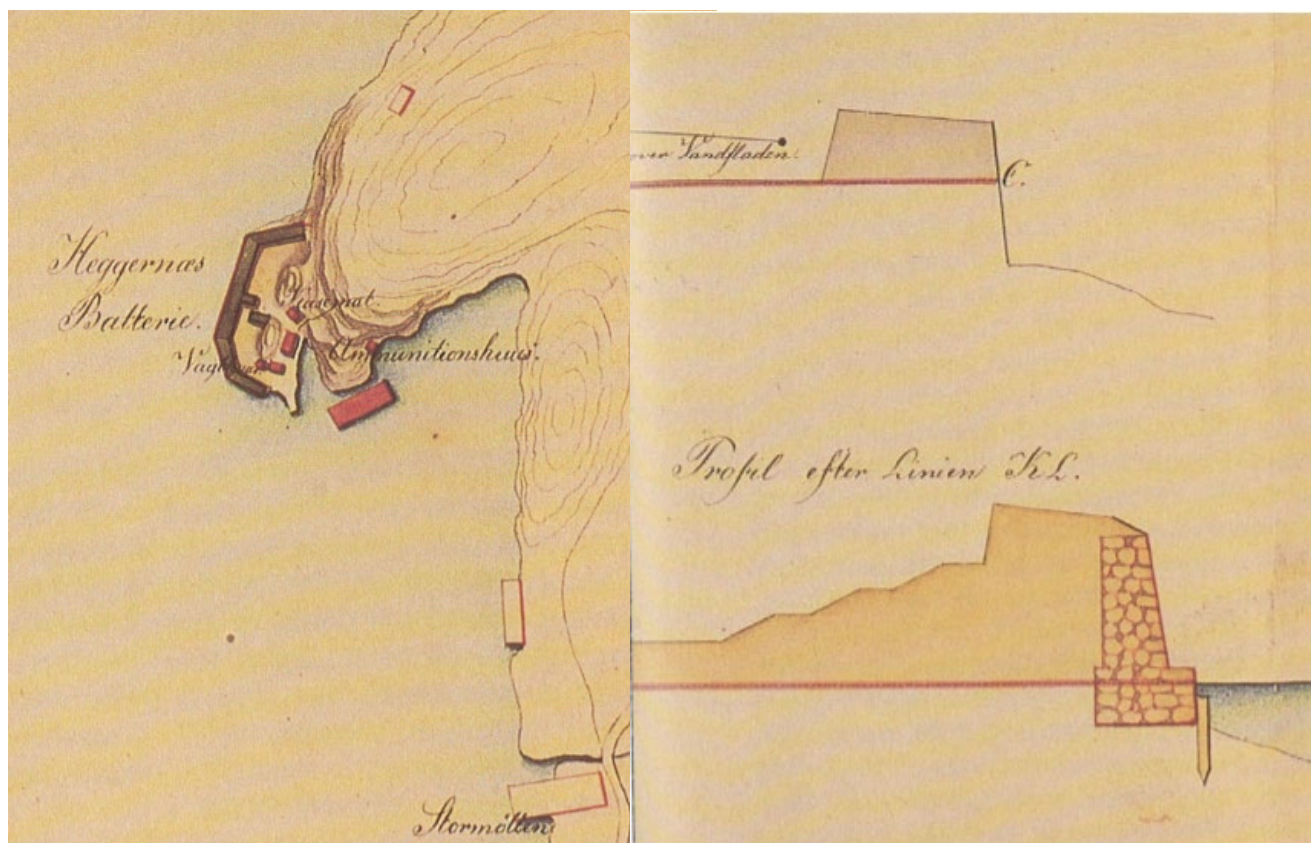
Ferdselsårer ligger på ulike høyder langs fjellsiden, og utgjør et slags fremkommelighetshierarki. Det samme landskapet oppleves naturlig nok ulikt sett fra hver av disse ferdselsårene. Fjorden oppleves i bruddstykker mellom sjøboder og forretningsbebyggelse.

Landskapet i dette området oppleves i flere og mindre landskapsrom, oppdelt av terrengformene og det spredte utbyggingsmønsteret. I tillegg er bebyggelse og tekniske anlegg her av varierende kvalitet, noe som trekker ned opplevelsesverdien (*Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler. Overordnet landskapsanalyse, 2020*).

Bergens sjøfront og sjøflaten har vært i endring gjennom historien for å tilpasse den til ulike behov. Fra naturskapte forandringer etter istiden, til de første menneskeskapte utfyllingene i Vågen rundt 1500-tallet. De store utfyllingene startet på slutten av 1800-tallet. Historisk har det vært fylt ut for å forbedre havnefunksjoner eller tilfredsstille andre funksjonsbehov. I nyere tid har det også blitt fylt ut for å muliggjøre byggeland. Det er svært få spor igjen etter Bergen sin naturlige strandlinje. (*Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler. Overordnet landskapsanalyse, 2020*).

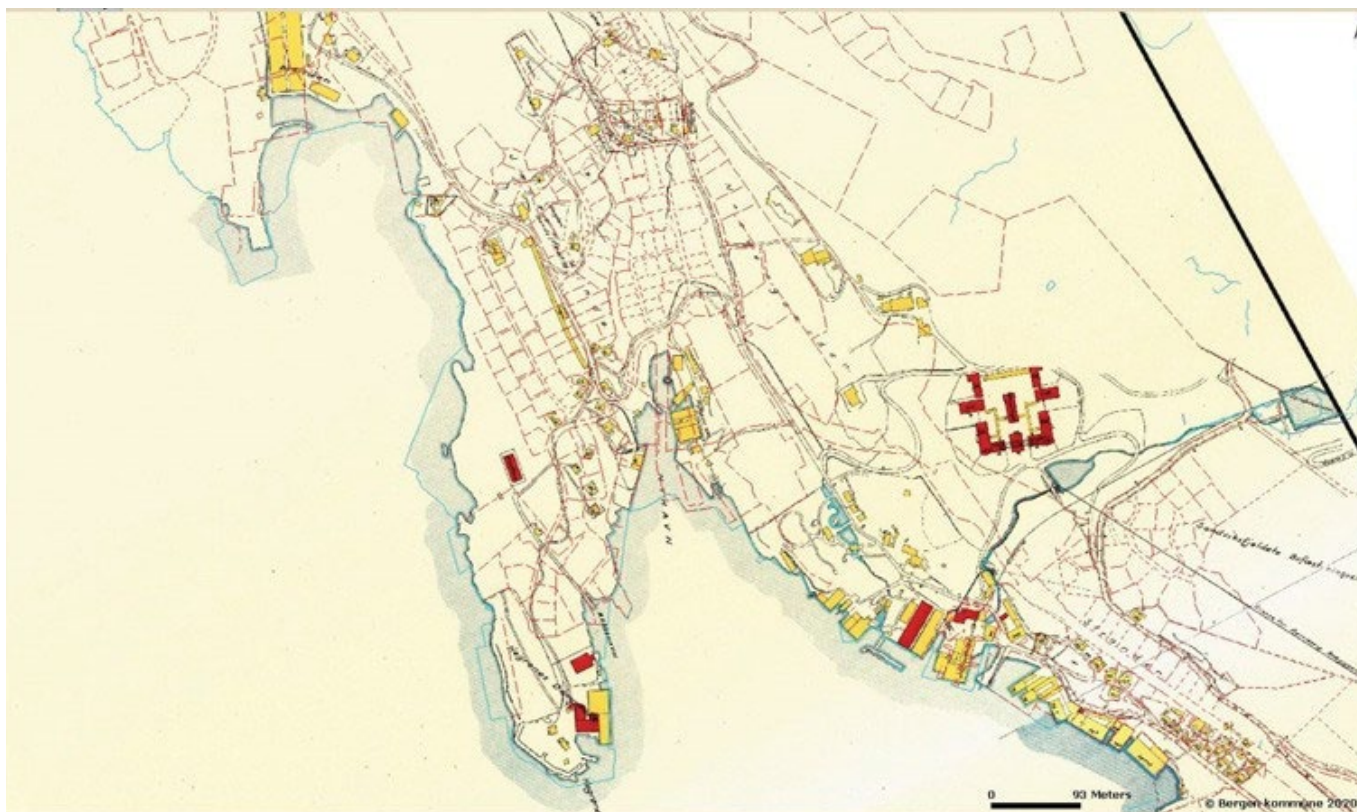
Figur 4. Kart fra 1740-årene. Kartet viser ingen bebyggelse på Hegreneset som er markert med z4. (Kartet er lånt fra Antikvarisk registreringsrapport, Arkitektgruppen CUBUS AS, 2009, opprinnelig kilde ukjent).

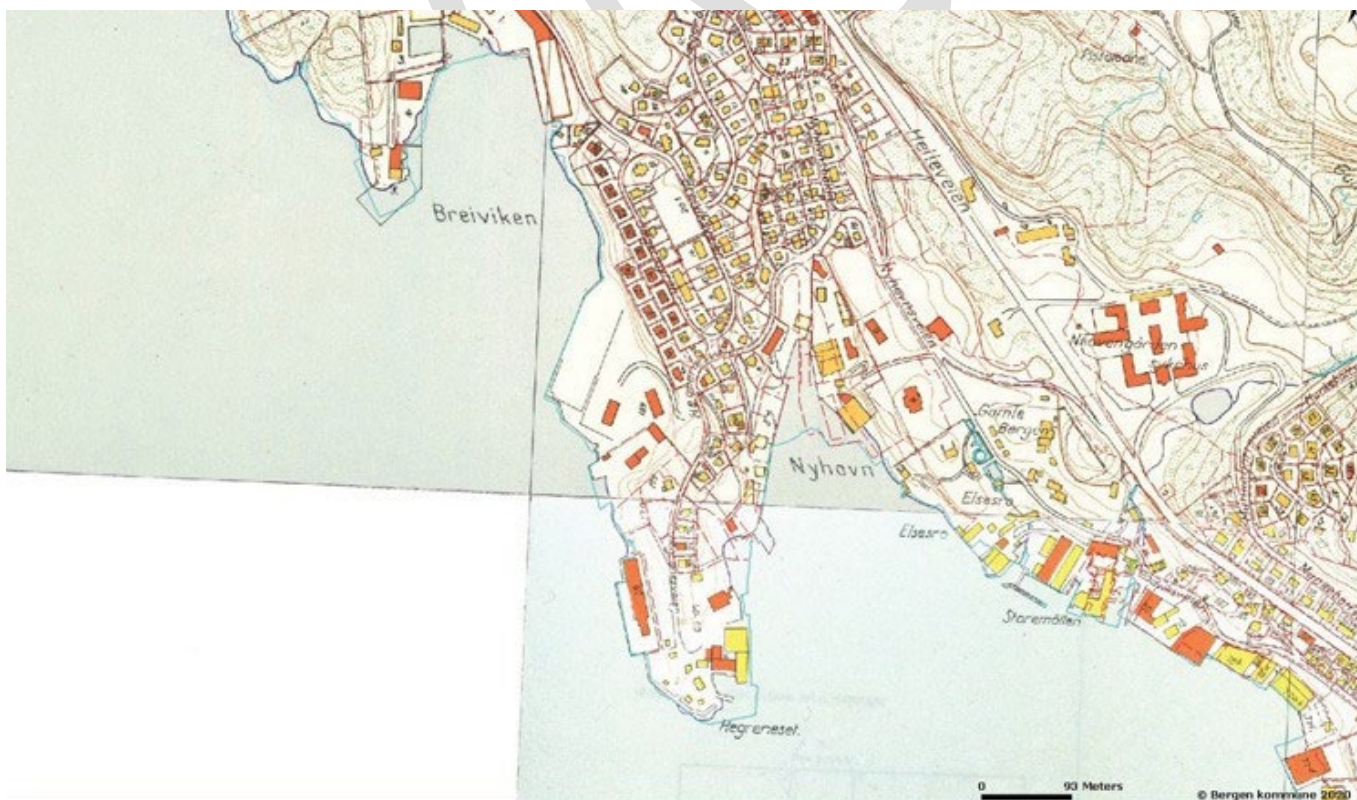
Figur 5. Kart over batteriet på Hegrenæset fra 1812. Bygningen i vannet er Gamle pakkhus. Til høyre vises snitt av festningsmuren (Kart og tegning lånt fra Antikvarisk registreringsrapport, Arkitektgruppen CUBUS AS, 2009, opprinnelig kilde ukjent).

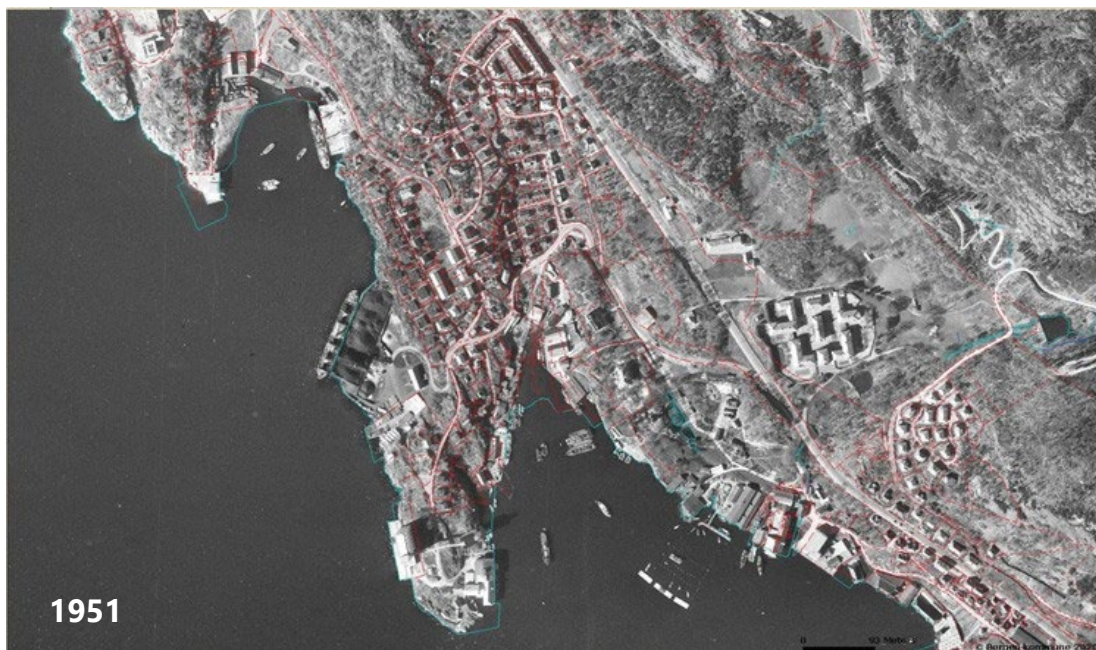
Figur 6. Historisk kart med dagens sjølinje. Kartet viser gamle og nye pakkhus. Gamle mølle er også bygd på dette tidspunktet. Mot sjøen i sør ligger festningsmuren. (Kilde: Bergenskart.no).

Figur 7. Kartutsnitt fra 1910. På dette tidspunktet er Gamle silo oppført. (Kilde: Bergenskart.no).

Figur 8. Kartutsnitt fra 1957. Nå er Havnesilo oppført, og ved industriområdet i nord er det fylt ut i sjø for bygging av kaianlegg. (Kilde: Bergenskart.no).

FRA FORSVARVERK TIL MØLLEDRIFT

Aktivitet og bebyggelse på Hegreneset strekker seg tilbake til før 1800-tallet, da området ble anlagt som forsvarsverk under Napoleonskrigene. Neset ble valgt som et strategisk sted for kanonbatteri, og fram mot 1814 ble det reist en steinvoll, et brystvern og to krutthus. De første byggene som ble reist på neset er pakkehus som trolig kan dateres tilbake til 1760 (*Antikvarisk registreringsrapport, Arkitektgruppen CUBUS AS, 2009*).

Figur 9. Hegrenes batteri ca. 1807, C.A. Lorentzen og G. Haas. «La vile de Bergen prise d'une Batterie nommée Hæggrénset». (Stikk av JJ George Haas, Bergen i kart).

Siden 1868 har det vært mølledrift på neset. Byggene som står igjen fra denne driften utgjør en tett, sammenbygget bygningsmasse av flere hundre år gamle bygg og bygg av nyere dato. Da møllen ble anlagt her, fantes det allerede 15 møller i byen. Møllebruk hadde på denne tiden dyp tradisjon i Bergen og i Sandviken var det møllemiljø allerede i middelalderen. Valsemøllen, som ble drevet på damp, ble opprettet av to firma i København: W.R & Th. Rubow og Enkefru L. Knudtzon, i kompaniskap med det bergenske firmaet Aug. C. Mohr & Søn.

KARANTENEHAVN

Flere store epidemier kom til Bergen sjøveien og for å hindre at byens befolkning ble smittet ble det omkring 1830 etablert en karantenehavn i Nyhavn i Sandviken. Karantenehavnen ble utstyrt med egen losseplass, pakkehus og 10–14 sykesenger. Denne havnen lå likevel for nær byen og derfor ble den på 1890-tallet flyttet til Askøy utenfor Bergen (bergenbyarkiv.no).

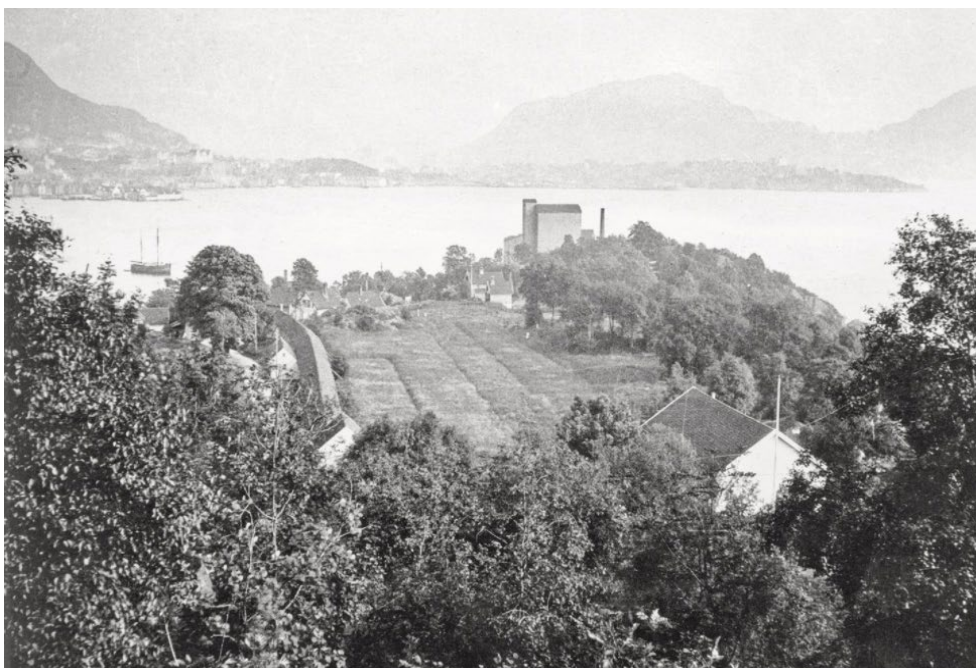
JÆGERMYREN OG JÆGERS MINDE

Jægersminde, Jægermyren og Jægerbakken har fått navnet sitt etter klokkeren Niels Jæger, som i løpet av midtre del av 1700-tallet fikk tillatelse til å dyrke opp myrområdet mellom Nyhavn og Breiviken. Tillatelsen fikk han fra Sandvikens eier Johan Garman. Han fikk i tillegg oppført både våningshus, løe og lysthus, og han plantet flere trær som innhegnet området. Etter Niels Jægers bortgang ble gårdsbruket Jægersminde drevet i flere slektsledd, før åkeren med tiden igjen ble en våt mark. (*Jo Gjerstad, Bergens Tidende, 22.08.2021*).

Siste generasjon Jæger på gården var repslager Peder Christopher Jæger, som drev både traktørsted og skytebane for byens borgerskap.

Figur 10. Dette bildet er tatt på Jægersminde i mai 1864. Skytebanens standplass ligger til venstre og traktørstedet til høyre. FOTO: MARCUS SELMER / JO GJERSTADS ARKIV (Fra artikkel skrevet av Jo Gjerstad, trykket i *Bergens Tidene* 22.08.21).

Figur 11. Jægemyrens grønne marker sett fra nord cirka 1920. Den lange bygningen til venstre er reperbanen, til høyre ligger Jægersminde's løe. FOTO: UKJENT / JO GJERSTADS ARKIV (Fra artikkel skrevet av Jo Gjerstad, trykket i Bergens Tidene 22.08.21).

Da store deler av det kultiverte jordbrukslandet ble omgjort til boligområde på 30-tallet, var det etter at skipsreder Thorvald Halvorsen overtok Jægersminde. Halvorsen kjøpte gården fra familien Jetmundsen som i 1879 hadde overtatt etter Peder Jægers bortgang. Skipsreder Halvorsen fikk arkitekt Leif Grung med på laget. I 1937 var «funkisbyen» Jægers Minde haveby ferdig (Jo Gjerstad, *Bergens Tidende*, 22.08.2021). Denne bebyggelsen er nærmere omtalt i kap. 2.2.

Figur 12. Jægemyren, før det ble bygget lekeplass og grusbane. FOTO: KNUT OMDAL / JO GJERSTADS ARKIV (FRÅ ARTIKKEL I BT, JO GJERSTAD, 22.08.21)

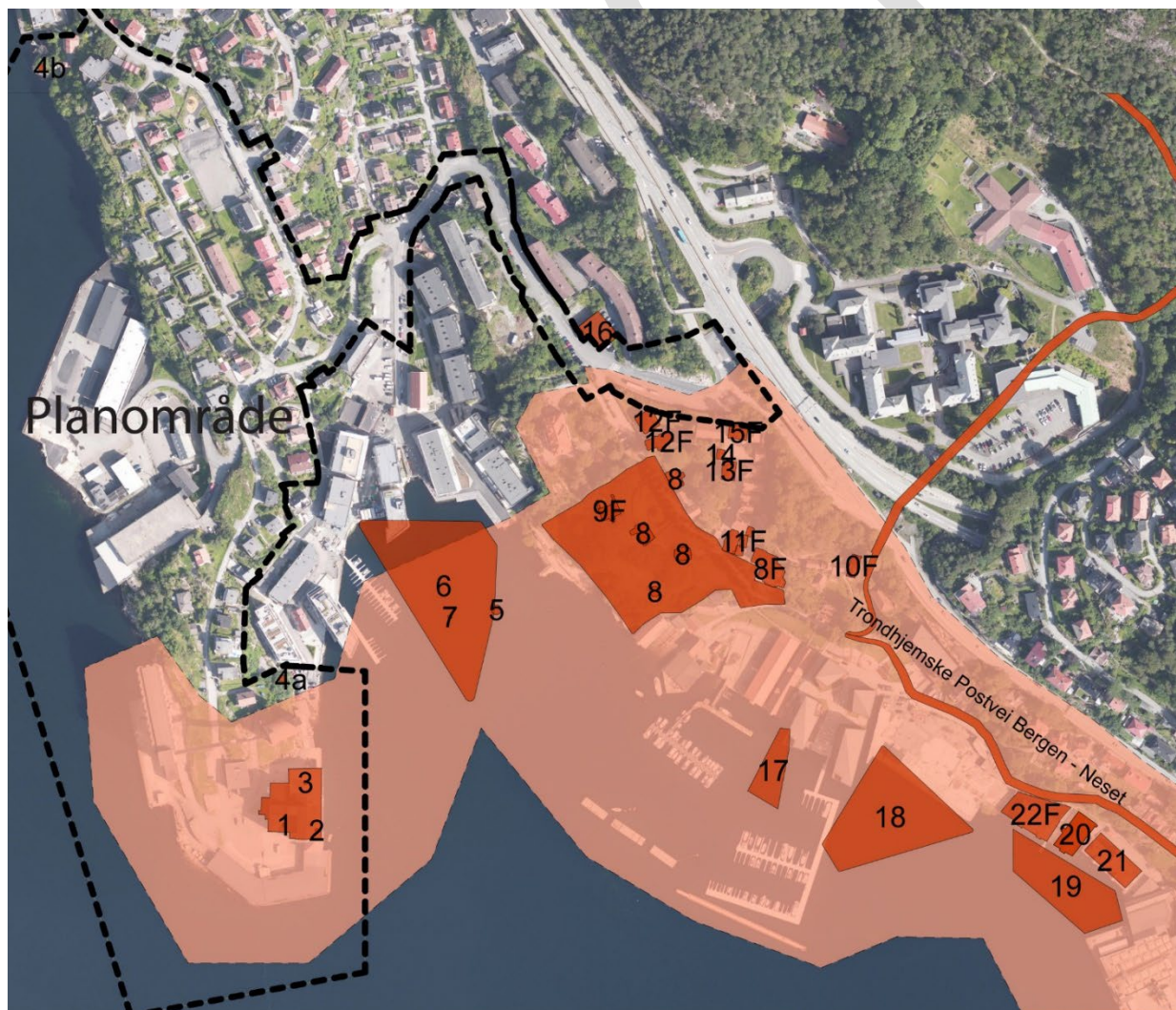
1.3 DAGENS SITUASJON

Nordvest for selve neset ligger i dag flere lager og kontorbygg med en dypvannskai. De fleste av disse byggene er i bruk i dag.

Noen av byggene som utgjorde Hegrenes Valsemølle blir i dag brukt til ulike typer næringsvirksomhet, mens noen av byggene, blant annet i Møllekvartalet, står i dag tomme. Etter at mølledriften ble nedlagt har det ikke skjedd nybygging eller ombygging helt sør i planområdet. Omkringliggende næringsområder i Nyhavn og Breiviken har imidlertid gjennomgått transformasjon til boligområder.

Boligbebyggelsen i planområdet, bestående av både Jægers Minde haveby, og andre bolighus, er i liten grad preget av nybygg og endringer i nyere tid.

1.4 KULTURMINNER I OG RUNDT PLANOMRÅDET

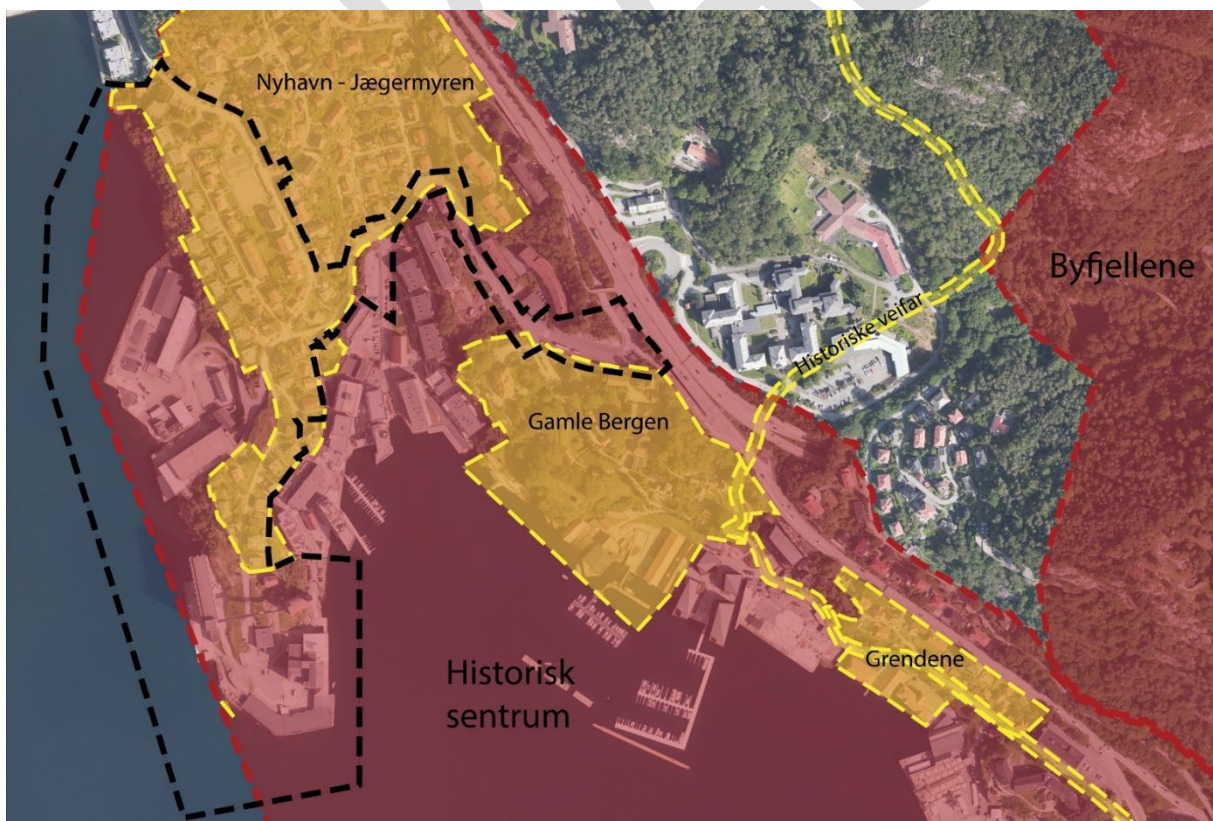
Figur 13. Kartet viser registrerte kulturminner innenfor og rundt planområdet. Mørk rød farge viser registrerte kulturminner- og miljøer. Lys rød farge viser sone for kulturmiljø, fastsatt av Riksantikvaren (Nasjonale interesser i by).

1. 2. og 3. Hegreneset valsemølle (Møllekvartalet). Minnet består av Gamle pakkhus, Nye pakkhus og Gamle mølle. Byggene har frem til 1990-tallet vært brukt til melproduksjon og med unntak for et par utleide lokaler i Nye Mølle har siden stått tomme. Alle bygg har i hele perioden fra 1880-tallet til 1990 hatt en industriell bruk og det er tydelig at bygningsmassen har blitt ombygd og tilpasset til endrede behov og endrede produksjonsmetoder. Vernestatus: Kommunalt listeført 2019-03-08.¹
4. a) Bunkeren ligger ca. 30 meter øst for eiendommen Hegrenesveien 38. Ukjent historikk, men kan ha vært flankesikring for luftvern batteriet som lå på Hegreneset og/eller havnesikring for Nyhavn. Bunkeren måler ca. 3 x 3 meter, har to skyteskår og er i god stand. Vernestatus Kommunalt listeført.
b) Bunkeren ligger ytterst mot sjøen på privat boligadresse Breiviksveien 30. Har trolig hatt både kamp og observasjonsoppdrag. Bunkeren har tre skyteskår, måler ca. 2x3 meter, har buet tak og er i god stand.
5. Vrak av et seilskip av tre, liggende på styrbord side med hekken inn mot land. Undervannsskroget er beslått med tynne blikkplater. Uklar datering, men trolig eldre enn 100 år. Båten ligger parallelt med lekteren med ID 89132-8.
6. Skipsdumpeplass. Flere vrak ligger i området, bl.a. gamle lektere. I 1940 ble krysseren Kønigsberg skutt i senk ved Skolten, den ble tauet til Elsero og snudd her. Det ligger derfor mange rester etter denne på bunnen.
7. Stykke av keramikk funnet under marinarkeologiske undersøkelser. Henviser også til Askeladden id: 89132 for informasjon om vrakene i Nyhavn.
8. ELSESRO, Gamle Bergen museum. Området ble grunnlagt i 1784 som kombinert verft og lyststed av skipsbygger Rasmus Rolfsen og fikk navn etter hans kone Elsebe. Hans sønn og sønnesønn bygde anlegget videre ut, med tilbygg til hovedhuset, en romantisk og landskapspark med paviljong. Vernestatus: Vedtaksfredet
9. 9F - FRYDENLUND, Gamle Bergen museum. Vernestatus: Vedtaksfredet
10. 10F - Allersgården 2a er et enetasjes, laftet og panelt hus, satt sammen av to deler der den ene var en bolig, den andre en såkalt bondestove. Huset stod i Allersgården på Nordnes i Bergen fram til 1940, da det ble revet. Det ble gjenreist på Gamle Bergen museum i 1955-56. I dag er huset brukt som bolig. Vernestatus: Vedtaksfredet
11. 11F - Pakterbolig, hønsehus, duekleiv. Vernestatus: Vedtaksfredet
12. 12F - KROHNSTEDET, Pakterbolig - Gamle Bergen museum. Vernestatus: Vedtaksfredet
13. 13F – Flyttet fra NORDNESGATEN 23, Gamle Bergen museum. Håndverkerhuset. Vernestatus: Vedtaksfredet
14. NORDNESGATEN 25, Gamle Bergen museum. Glassmesterhuset
15. KONG OSCARS GATE 48, Gamle Bergen museum. Embedsmannshuset
16. Bunker og garasje ved Admiralitetsbunker. Admiral der Norwegische Westküste Vei/steds- beskrivelse: Krigsminnet lokaliseres i Nyhavns vei nr. 15, vis a vis eiendommene Nyhavns vei nr. 4 og 6. Vernestatus: Kommunalt listeført
17. Patentslipp Sandviksveien 160. I 1901 startet Wilhelm Meyer opp Storemøllen Patentslip & Mek. Verksted. Det ble ikke drevet med nybygging, men reparasjonsarbeid og vedlikehold av fjordabåter, slepebåter og fiskebåter. Skipsfarten

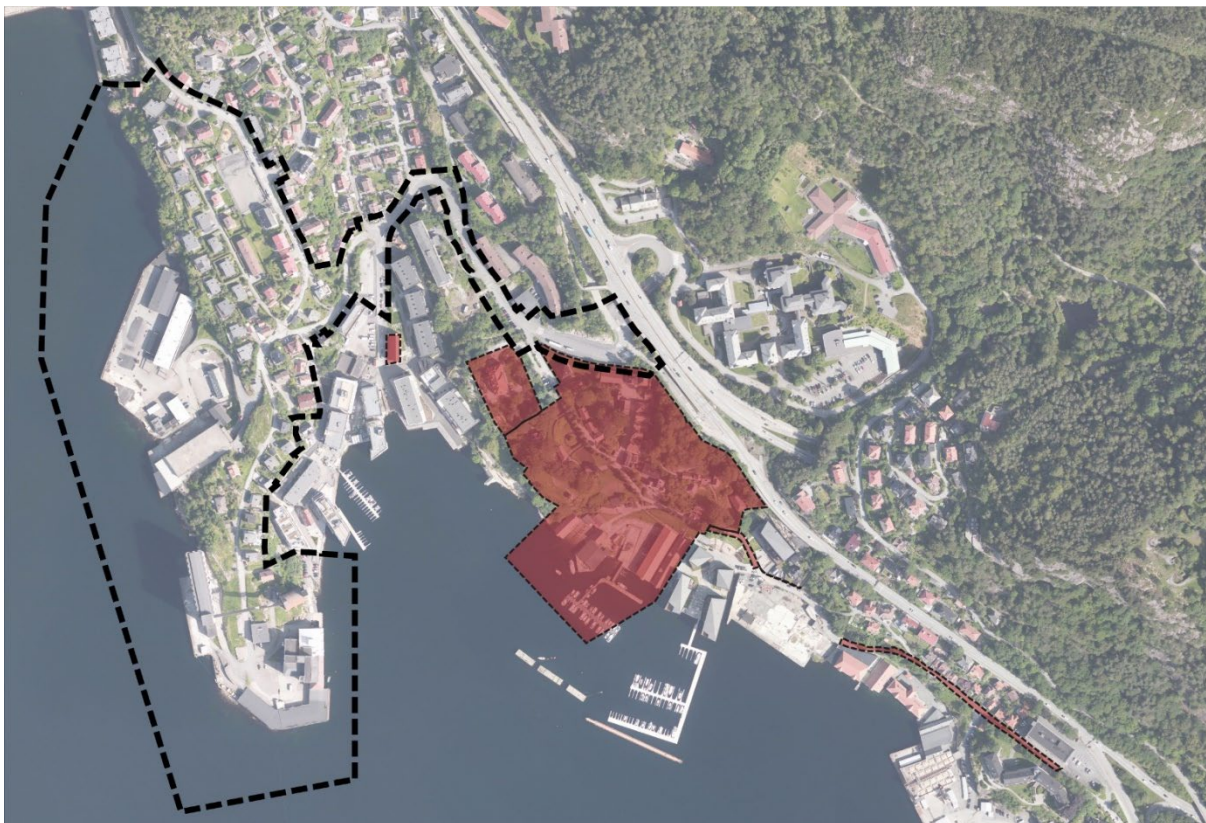
¹ Kommunalt listeførte kulturminner er enkeltminner eller kulturmiljøer som er på en politisk vedtatt liste over verneverdige kulturminner. Kan være både formelt vernede kulturminner eller minner uten formelt vern.

- gikk i større grad over på dampfart og en stadig større andel av flåten ble bygget i stål. Dette skapte et økende behov for mekaniske verksteder. Vernestatus: Uavklart
18. Funn på bunnoverflaten vitner om bruk av området tilbake til 1600-tallet, mens de fleste funnene dateres til 17- og 1800-tallet. Typen funn og avstanden til opprinnelig strandlinje gjør det sannsynlig at de fleste av funnene er mistet eller kastet fra skip eller båter. I sjakt ble det registrert mange funn i overgangen mellom mudderlaget og i den øvre del av sandlaget. Vernestatus: Automatisk fredet
19. Bergens Sjøfartsmuseum anser Sandviken for å være et viktig område for marinarkeologi, og stedet inngår i det prioriterte området i Bergen. Vernestatus: Fjernet (aut. fredet)
20. Sjøbod – Sandviksboder 78A – SEFRAK
21. Stor 1700-talls sjøbod i tre etasjer med laftet kjerne.
Midlertidig fredet 13.8.1982, fredningen opphevet 20.4.1988 etter akselererende forfall. Bygningen revet kort etter. (Gjenreist som utvendig kopi 2012.) Vernestatus: Opphevet fredning
22. 22F - Sandviksboder 78b – Holmefjordboden. Bygningen er blant de aller største av de bevarte sjøbodene i Bergen og er samstundes representativ for disse. Vernestatus: Vedtaksfredet.

Gjennom området går en del av postveien mellom Bergen og Trondhjem anlagt i 1800. Dette er delstrekning 1 mellom Bergen by og Vågseidet. Deler av vegen er godt bevart, mens andre deler er delvis modernisert under nyere vegar.

Figur 14. Planområdet ligger i to ulike hensynssoner for bevaring kulturmiljø i KPA2018: rød farge for Historisk sentrum og gul farge for boligområdet Nyhavn-Jægermyren.

Figur 15. Dette kartet viser hensynssone for bevaring i tilgrensende reguleringsplaner.

2 Bygningssmiljø og enkeltbygg innenfor planområdet

I beskrivelsen av eksisterende bygg innenfor planområdet er området delt inn i tre deler.

Innenfor hver del er eksisterende bygg beskrevet, og det er gjort rede for hvilke bygg som er planlagt revet og hvilke som er planlagt bevart. I kartene som følger beskrivelsen av de ulike delområdene er registrerte kulturminner og bevaringsverdige bygg vist med samme farge (mørk rød). Dette fordi de markerte byggene skal hensyntas uavhengig av om de har formelle kulturminnevedtak knytt til seg eller ikke.

På siste side i dette dokumentet ligger et oversiktskart over alle bygg og områder omtalt i rapporten.

Figur 16. Delområdene for omtale av kulturminne og kulturmiljøer i planområdet er vist med ulik farge (delområde 1 oransje farge, delområde 2 rød farge og delområde 3 gul farge).

Delområde 1 - Industribygg og Krutthuset

- nyere lager og industribygg
- krutthus fra Napoleonskrigene

Delområde 2 - Boligområde ved Jægemyren og Hegrenesveien

- Jægemyren hageby og øvrig boligbebyggelse tegnet av arkitekt Leif Grung. Her ligger også boligbebyggelse av nyere dato.
- krigsminne; bunkers fra andre verdenskrig i Breiviksveien

Delområde 3 - Hegreneset Valsemølle

- alle bygg og kaianlegg tilhørende Hegrenes valsemølle
- bolighus
- krigsminne; bunkers fra andre verdenskrig

2.1 INDUSTRIBYGG OG KRUTTHUSET (Delområde 1)

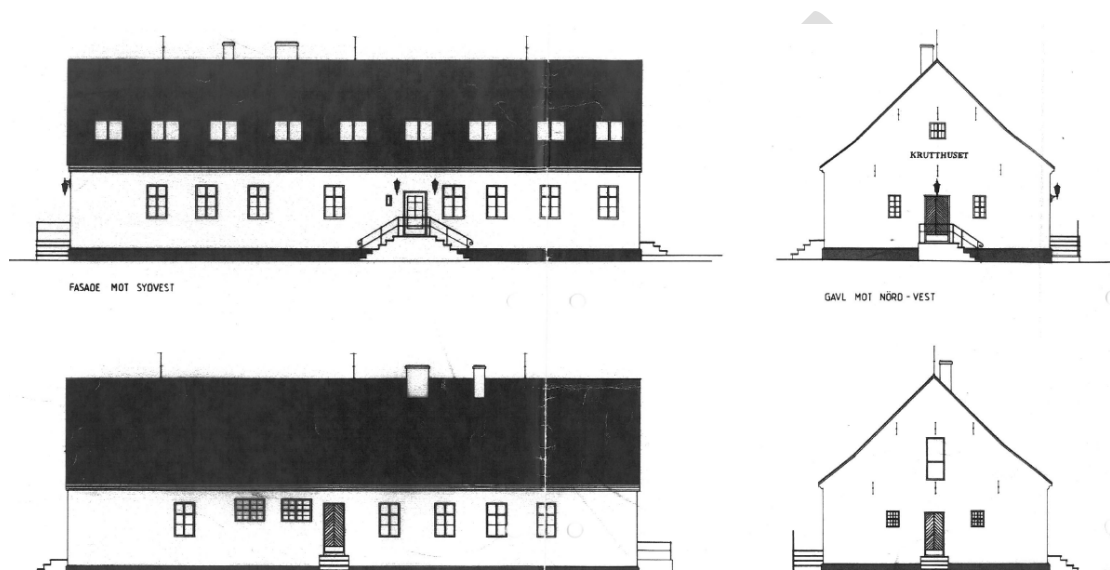

Figur 17. Delområde 1 består av større lager- og industribygg, samt et mindre bygg fra tidlig 1800-tallet kalt Krutthuset.

Vestre del av planområdet har siden starten på 30- tallet fungert som kai med lager- og industrivirksomhet. Det står i dag 5 bygg her. Alle er planlagt revet, med unntak av krutthuset fra 1809.

KRUTTHUSET

Hegreneset var forsvarsverk for Bergen havn under Napoleonskrigene fra 1801 til 1814 og der var befestning med kanoner ytterst på Hegreneset. Krutt til kanonbatteriene på Hegreneset ble laget i krutthuset (Anno 1809) og som ligger litt nord for Hegreneset. Krutthuset (1807-09) har klare kulturhistoriske kvaliteter, men er ikke vernet eller SEFRAK-registrert. Huset ble bygget med kraftige murer og lett tak som ville blåse av ved en eventuell eksplosjon. Opprinnelig stod krutthuset i en kløft med fjell på begge sider. Bygget er ført opp med teglsteinsvegger og etasjeskiller i tre. I dag er terrenget rundt planert ut og benyttet til blant annet parkering, og selve huset er brukt som kontorlokaler.

Figur 20. Fasadetegninger Krutthuset tegnet av Sven Gundersen 1990 i forbindelse med ombygging til kontorfasiliteter.

Figur 18. Fasader krutthuset. (Bilde til venstre er hentet fra www.ne.no)

BYGG I DENNE DELEN SOM ER PLANLAGT REVET

HEGRENESVEIEN 15B

Byggeår	1993
Areal	942 m2
Beskrivelse	Kotehøyde 1.etg: 2m+
	Stål industri/verkstedshall. I hovedsak over 2 plan. Etasjehøyder 3,5 og 3,2 meter. Brakkerigg (2 plan) som kontor. Isolasjon i vegg og tak ca. 10 cm. Enkle vinduer i industrihall, doble i kontordel.
Vurdering	Første etasje ligger på kotehøyde ca. 2 meter, halvannen meter under grense satt i KPA. Brakkeriggen er ikke egnet for boliger. Stålhallen har ukurante etasjehøyder og vindusinndeling tilpasset industribehov. Fasadematerialer i stål er ikke egnet som fasade i bolig. Fremstår uegnet for transformasjon til bolig.

Figur 19. Skråfoto av Hegrenesveien 15B.

HEGRENESVEIEN 15C

Byggeår	1980
Areal	850 m2
Beskrivelse	Stålhall, ca 700 m2, bærekonstruksjon, tak og fasade i stål. Tilsvarende mellombygg, ca 152m2. Bærer preg av alder, og slitte overflater. Beskjedent isolert, ingen vinduer, men store lagerporter. Høyde under tak: 5 meter.
Vurdering	Første etasje på kotehøyde ca. 2 meter, halvannen meter under grense satt i KPA. Uegnet for transformasjon til bolig.

Figur 20. Skråfoto av Hegrenesveien 15C.

HEGRENESVEIEN 15D

Byggeår	1980
Areal	1500 m ²
Beskrivelse	Kotehøyde 1.etg: 2m+ Større hall på ca 1200m ² , bærekonstruksjon av prefab betong, tak og fasade av betongelementer. Tilbygg hall i stål ca 206m ² , samt tilbygget skur i stål ca 89m ² . Bærer preg av alder, og slitte overflater. Uisolert med vindusrekke i klassisk industribyggstil høyt oppe på veggen. Seks meter under tak. Vurdering Første etasje ligger under flomsikker høyde for 200-års stormflo for sikkerhetsklasse 2 på kote 2,4 moh som er en meter lavere enn planlagt bebyggelse på området Materialbruk og dimensjoner gjør det uegnet for transformasjon til bolig.

Figur 21. Foto av Hegrenesveien 15D.

HEGRENESVEIEN 17A

Byggeår 1977

Areal 3642 m²

Beskrivelse Kotehøyde 1. etasje: 2 m+

Industribygg i delvis to etasjer. Grovt dimensjonert bygg der det i første etasje i sin tid var flere traverskraner. Andre etasje er innredet for kontor. Parkeringsplasser på taket. 1. etasje har høyder på over seks meter. Er under ominnredning til fem baner for padeltennis. Antatt høy nyttelast. Bærer preg av alder. Slitt stålfasade.

Vurdering

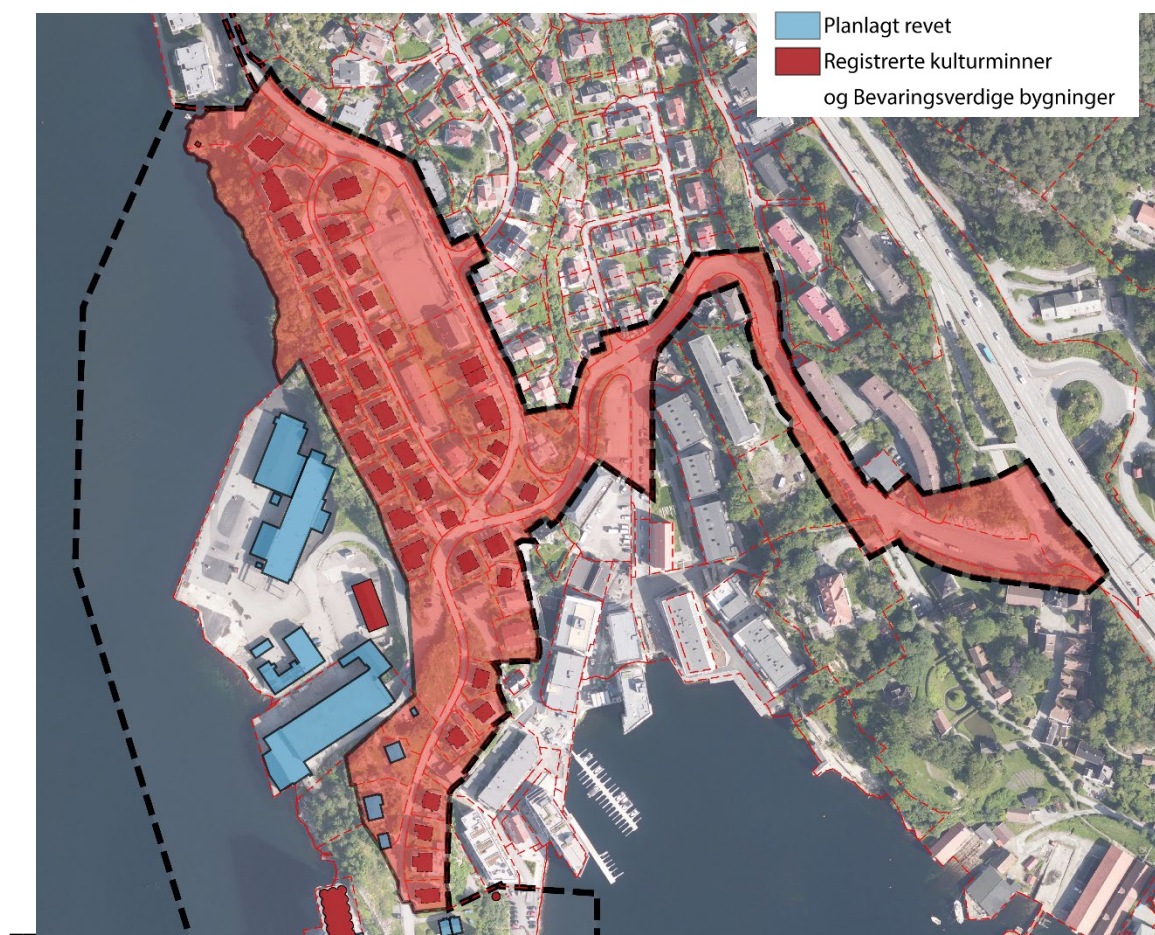
Første etasje ligger under flomsikker høyde for 200-års stormflo for sikkerhetsklasse 2 på kote 2,4 moh som er en meter lavere enn planlagt bebyggelse på området. Vurdert som uegnet for transformasjon til bolig.

Figur 22. Skråfoto av Hegrenesveien 17A.

2.2 BOLIGOMRÅDE VED JÆGERMYREN OG HEGRENESVEIEN (Delområde 2)

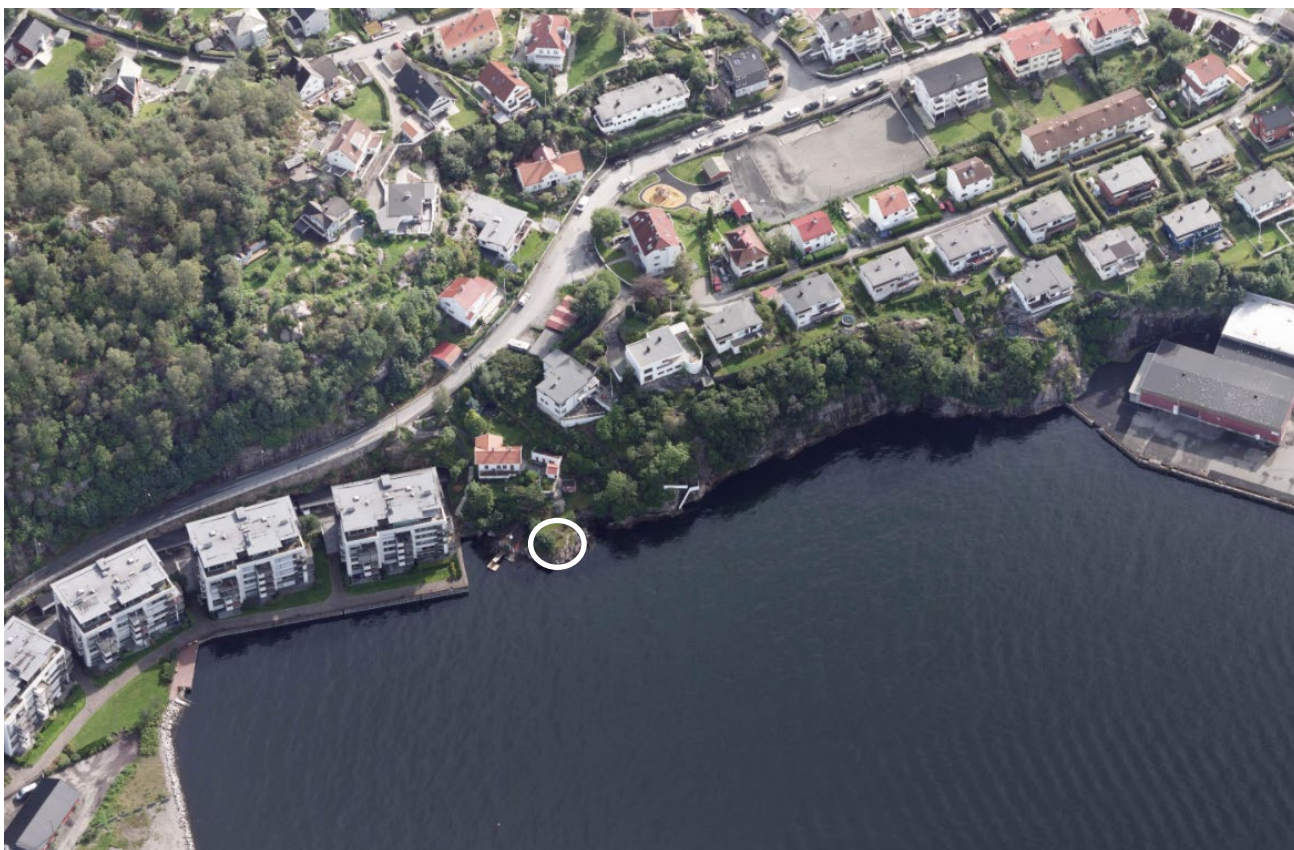
Midtre del av planområdet består i hovedsak av areal avsatt til hensynssone bevaring kulturmiljø i KPA2018. Her ligger primært eneboliger og noen flermannsboliger.

Figur 23. Oversikt over delområde 2. Her er det to bolighus med garasje som er planlagt revet.

Bunker fra 2. verdenskrig, Breiviksveien

Bunkeren er lokalisert på eiendommen Breiviksveien 30, ytterst mot fjorden. Bunkeren hadde trolig både kamp- og observasjonsoppdrag. Den er måler ca. 2x3 meter, har buet tak og er i god stand.

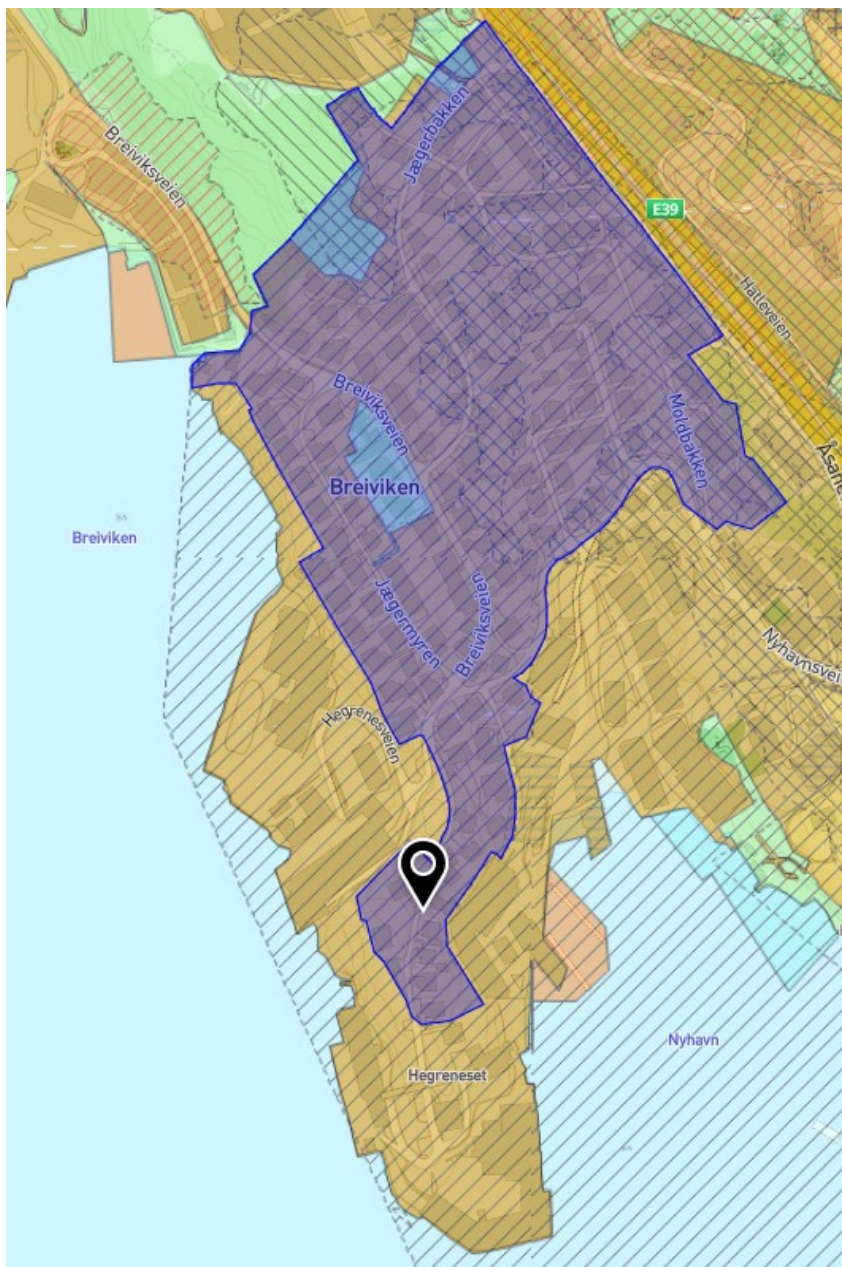

Figur 24. Hvit ring markerer kulturminnets plassering.

Boligbebyggelse Nyhavn-Jægermyren

I KPA2018 er et større, sammenhengende boligområde i Nyhavn/Jægermyren avsatt til hensynssone for bevaring av kulturmiljø. Boligområdet består av flere felt med ulike typer boligbebyggelse i form av småhusbebyggelse, der Jægermyren hageby og selvbyggerboligene i Nyhavn utgjør store deler av hensynssonen. I denne delen av kulturminnedokumentasjonen er bare bebyggelsen i hensynssonen innenfor planområdet omtalt.

Jægermyren hageby er et boligstrøk bygget i 1930-årene omkring Jægerfamiliens eiendom ved Jægermyren. Opprinnelig ble området kalt Jægers Minde Haveby (*Bergen byleksikon*). Jægermyren hageby er tegnet av arkitekt Leif Grung i perioden 1931-32 i funksjonalistisk stil. Villaene er av svært høy arkitektonisk kvalitet og har høy kulturhistorisk verdi.

Figur 25. Utklipp fra KPA som viser hensynsone for bevaring kulturmiljø Nyhavn-Jægermyren.

Funksjonalismens boligidealer som skulle sikre beboerne tilgang til lys og grønne friareal passet godt til Leif Grungs tanker rundt "egne hjem"- bebyggelsen. I Jægers Minde haveby ble disse idealene realisert. Jægers Minde haveby ble utbygd fra 1930 i en periode hvor de funksjonalistiske stilidealene for alvor fikk gjennomslag.

Figur 26. Bebyggelsesplanen viser hvordan Jægermyren hageby var planlagt.

Bebyggelsesplanen var gjennomtenkt og bevisst utformet. Husrekkene ut mot fjorden var sakset i forhold til hverandre slik at hver enkelt bygning skulle få optimale utsikt- og lysforhold. Grung la vekt på kostnadseffektive løsninger. Derfor utformet han flere grunnformer, alle innenfor Boligbankens krav. Disse grunnformene kunne tilpasses individuelt med det resultat at ingen av husene fikk den samme planløsningen. Dette lot seg realisere uten betydelig innvirkning på byggekostnadene. De flate takkonstruksjonene var nok ikke det best egnede i vestlandsklimaet, men husene har holdt seg godt selv 85 år etter at de første ble bygget.

Figur 27. Bilde fra <http://bergen.arkitektturnytt.no/>

De karakteristiske hovedformene kombinert med Grungs enkle ornamentikk har bidratt til at husene har tålt moderniseringer uten at det opprinnelige uttrykket er vesentlig forringet. Den dag i dag fremstår Jægers Minde som Bergens eneste gjennomførte «funkisby».

Figur 28. Boligene i Jægermyren hageby er lett å kjenne igjen.

Hegrenesveien

Leif Grung har også tegnet flere av eneboligene som er bygget i Hegrenesveien. Disse er oppført i samme tidsrom som boligene i Jægermyren hageby, og ligger innenfor hensynssone bevaring kulturmiljø.

Flere av boligene i Hegrenesveien er bygget etter Leif Grung-boligene. Disse er ikke vurdert til å ha særskilt verdi som enkeltbygg, men inngår likevel som en del av hensynssonen. Fasader er i stor grad bevart som originalt bygget.

Av bygg som skal rives langs Hegrenesveien er ingen tegnet av Leif Grung. Disse boligene ligger på østsiden av Hegrenesveien, primært vendt mot Nyhavn, men alle har utsikt mot Byfjorden.

Figur 29. Langs ryggen mot den nye bebyggelsen i Nyhavn ligger flere eneboliger tegnet av Leif Grung. Disse gjenkjennes med sine flate tak, kubiske form og plassering midt på tomten med hage rundt huset. Hvit sirkel markerer boligbygg innenfor delområdet som er forutsatt revet. Disse er ikke tegnet av Leif Grung.

Figur 30. Bolighus og gamle silo i Hegrenesveien.

Figur 31. Bolighus og nye silo i Hegrenesveien.

BYGG I DENNE DELEN SOM ER PLANLAGT REVET

HEGRENESVEIEN 19A

Byggeår	Ukjent – ortofoto fra 1951 viser et bygg på tomten.
Areal	Bolig: 148 m2 Eiendom: 973 m2
Beskrivelse	Enebolig i tre etasjer. Bygget ligger innenfor hensynssone bevaring kulturmiljø Nyhavn-Jægermyren og historisk sentrum.

Figur 32. Fasade Hegrenesveien 19A.

HEGRENESVEIEN 21

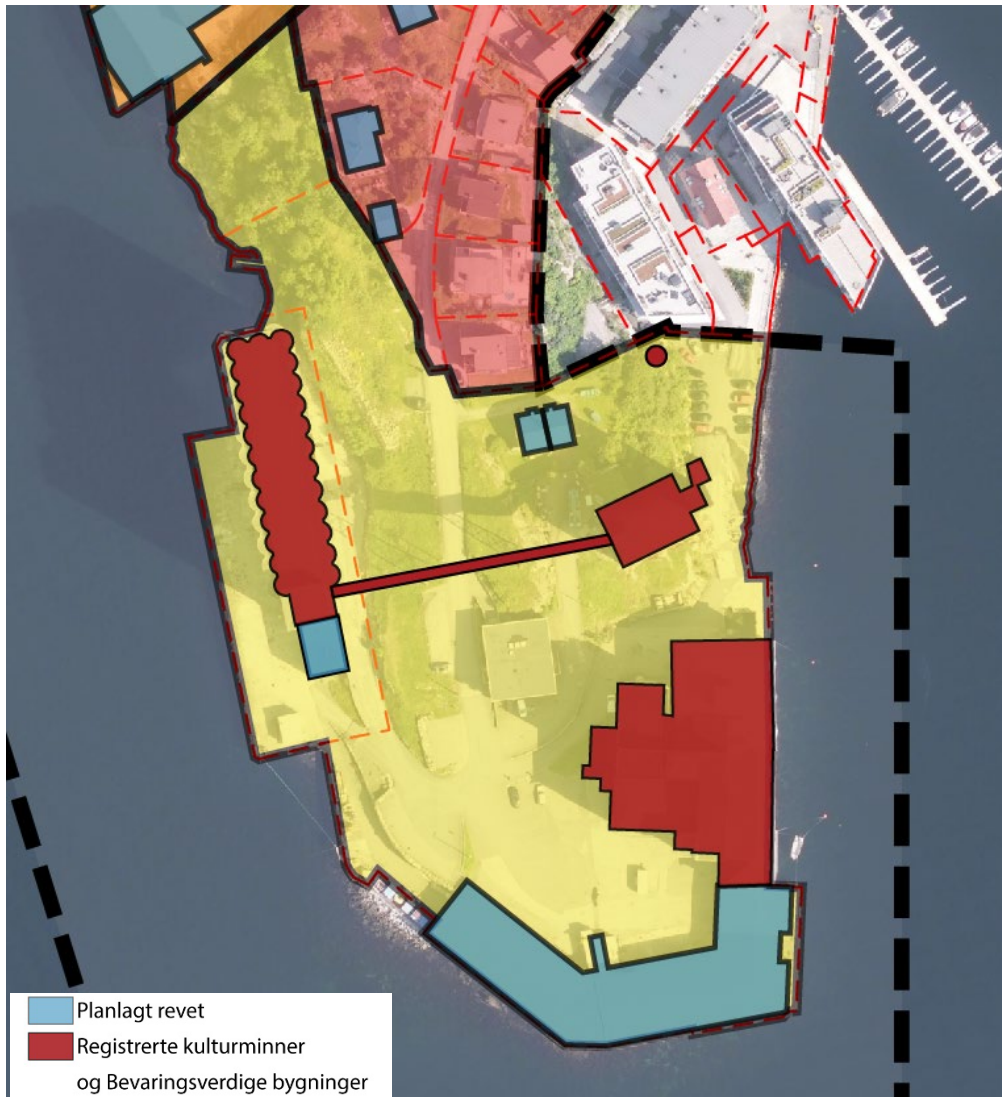
Byggeår	Bolig: 1982 Garasje: 1984
Areal	Bolig: 122 m ² Garasje: 18 m ² Eiendom: 881 m ²
Beskrivelse	Enebolig i en etasje med underetasje og garasje. Arkitektur typisk for byggeår. Underetasje i mur, 1. etg i panel. Bygget ligger innenfor hensynssone bevaring kulturmiljø Nyhavn-Jægermyren og historisk sentrum.

Figur 34. Foto og tegninger av fasader, Hegrenesveien 21.

2.3 HEGRENES VALSEMØLLE (Delområde 3)

Helt sør på neset ligger alle byggene som i sin tid har hørt til Hegrenes Valsemølle (Krutthuset gjorde også det). Byggene i denne delen av planområdet har stort spenn i alder og deler av det har tidligere vært underlagt midlertidig fredning. I dette delområdet ligger også en tomannsbolig og en bunker fra 2. verdenskrig.

Figur 35. Delområde 3, som består av byggene som utgjorde Hegrenes Valsemølle, samt et bolighus og en bunker fra 2. verdenskrig.

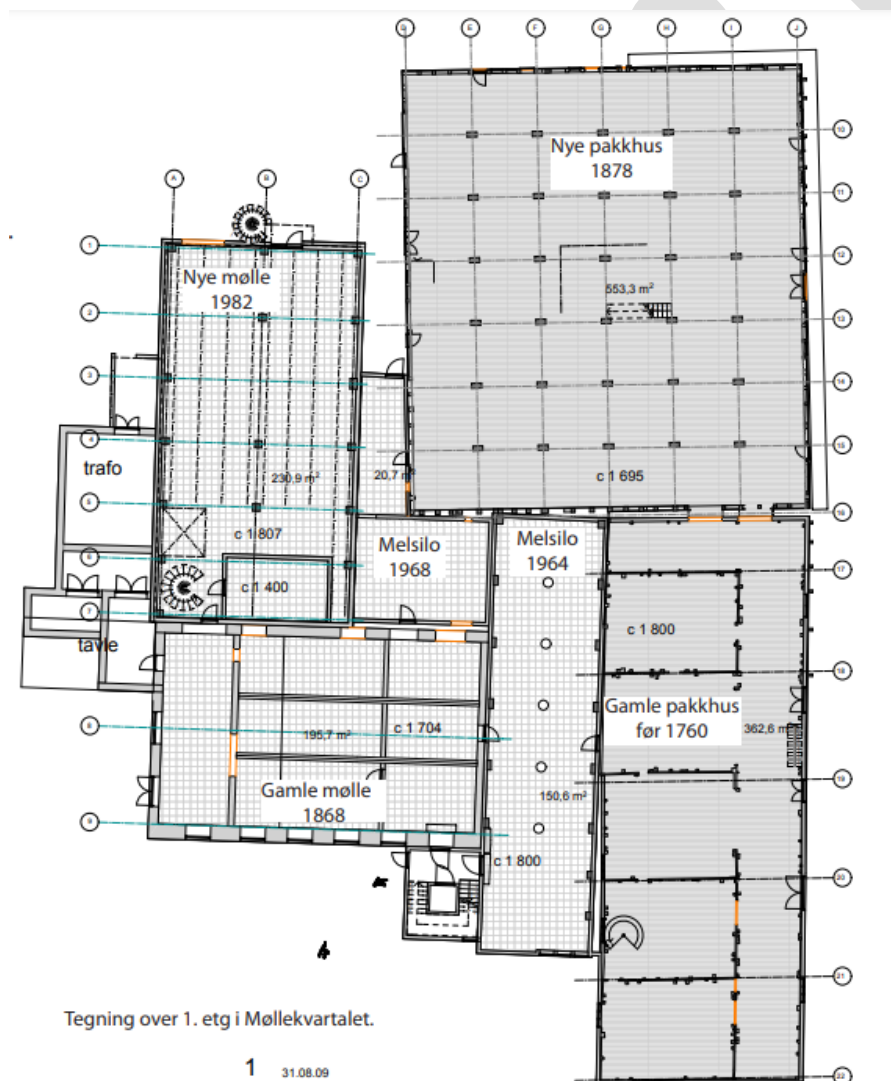
Frem til møllen ble lagt ned i 1992, hadde den vært i kontinuerlig drift siden 1868. Hæggernæs Valsemølle ble etablert i 1868. Mølledrift var en stor industri på slutten av 1800-tallet, og i Bergen og omegn fantes det 10 møller. Møllen på Hegreneset ble etablert som en dampmølle, slik at den ikke var avhengig av vannkraft. Fra Hegreneset var det dessuten kort vei til Bergen sentrum. Vei ble ikke anlagt før i mellomkrigsårene. Den nye møllen på Hegreneset var betydelig større enn noen av de eksisterende møllene i Bergensområdet og valsemølleteknologien var langt mer effektiv enn kvernstein.

Anlegget består i dag av ni bygg. Av disse er det bare parallelageret helt i sør og tilbygg på Havnesilo som er planlagt revet.

Arkitektgruppen CUBUS AS utarbeidet i 2009 en antikvarisk registreringsrapport for byggene i denne delen. I denne kulturminnedokumentasjonen er noe av innholdet i denne rapporten gjengitt. For mer detaljert bygningsinformasjon og foto vises det til rapporten. Det er også vedlagt et notat som beskriver arbeid som er gjort på byggene siden rapporten ble skrevet i 2009, og ellers informasjon og suppleringer knyttet til kunnskap om anlegget.

MØLLEKVARTALET

Møllekvartalet er betegnelsen på flere bygg som er bygd sammen gjennom flere hundre år. Kvartalet består av både det eldste og nyeste bygget som utgjorde Hæggernes Valsemølle i sin tid.

Figur 36. Tegning over første etasje i Møllekvartalet. Plantegningen er hentet fra Antikvarisk registreringsrapport (Arkitektgruppen CUBUS AS, 2009). Den største melsiloen er imidlertid oppført i 1968 og den minste i 1964.

Gamle pakkhus

Gamle pakkhus er en tømret sjøbod med laftekjerne i 3 etasjer. Senere er boden ombygget til mølledrift. Bygget kan trolig dateres til før 1760-tallet, men dette er usikkert. Opprinnelig var det et tørrfisk- eller klippfisklager plassert med sjø på alle sider. Dette er typisk for bebyggelsen langs Sandviksbukten. Bodene ble tidligere kalt pakkbod no. 82, noe som var den ytterste adressen på sjøboder i Sandviken. Under mølledriften ble boden først brukt til lagring av korn (*Antikvarisk rapport, Arkitektgruppen CUBUS, 2009*).

Bygget er 13x32 m og hadde opprinnelig tre etasjer pluss loft. Da melsiloen ble bygget ble det bygget på en inntrukket etasje. Pakkhuset består av lafte- kjerner med en laftet svalgang mot sjøen i øst. Svalgangen løper langs hele bygget i 3 etasjer og er ca. 3,8 meter dyp. Videre er bygget delt opp i lengderetning i 5 rom som har en akse på 5,5-6 meter og et lite på 3 meter. Alle vegger i lengde og tverr-retning er av laft. Det er tett med opplengere på innerveggene, og det ser ut som om mange av disse er av nyere dato (*Antikvarisk rapport, Arkitektgruppen CUBUS, 2009*).

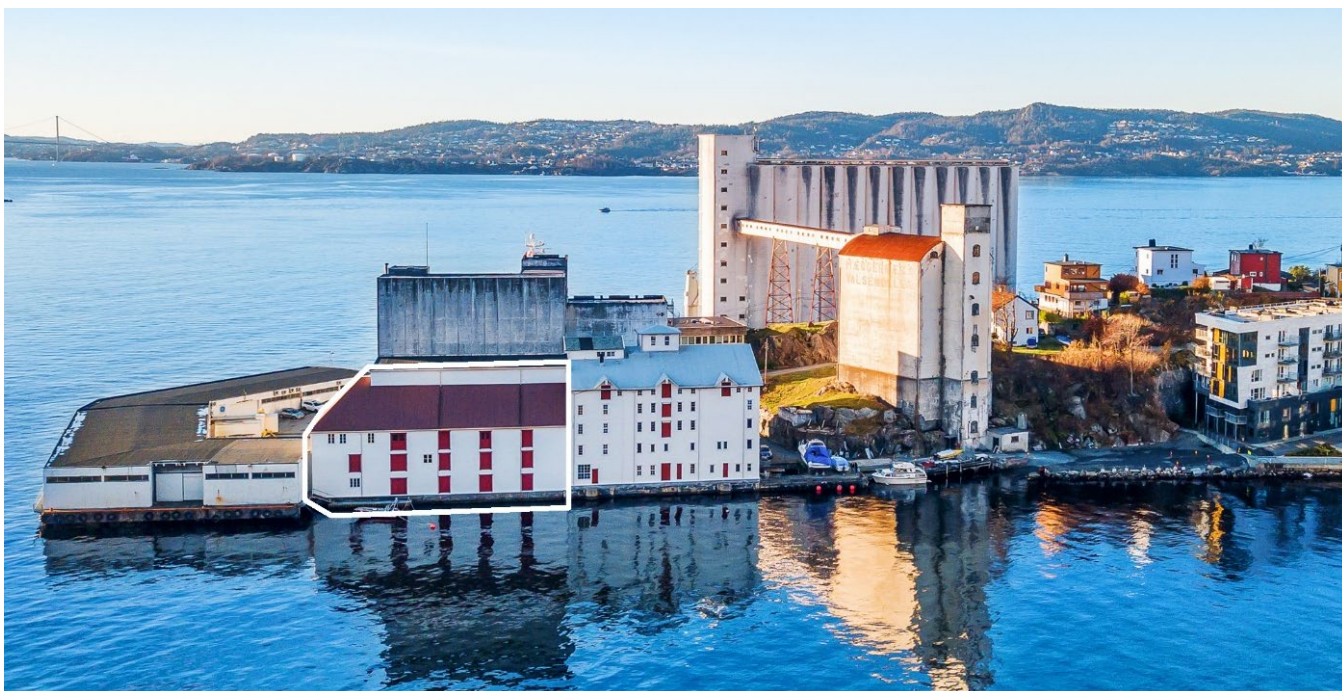
Figur 37. Maleri av området med det første pakkhuset slik det så ut i 1807. (C.A. Lorentzen og G. Haas. «La vile de Bergen prise d'une Batterie nommée Hæggrénset». (Stikk av JJ George Haas, Bergen i kart).

Figur 38. Gamle pakkhus. Bildet er fra 1896. Her har bygget to vindearker. (Bilde: Knud Knudsen 1890-1900).

Figur 39. Gamle pakkhus i 2009. Her kan man se at bygget ikke lengre har vindearker. (Bilde fra Wikipedia, navn på fotograf ikke oppført)

Figur 40. Gamle pakkhus i dag. Fasade er renoveret. (Bilde: Profier)

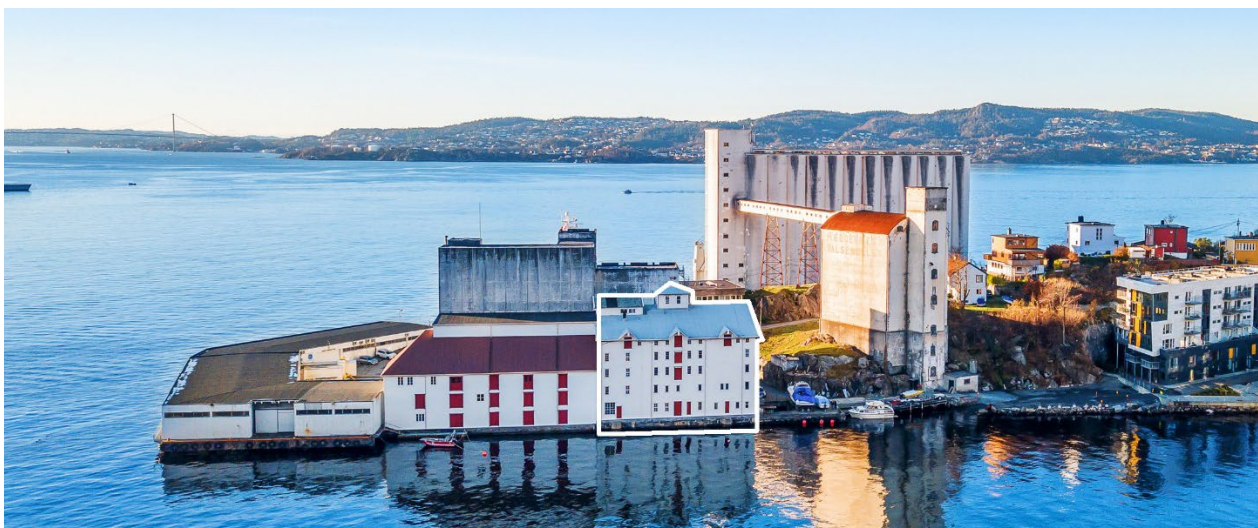
Innvendig i Gamle pakkhus er det gjort ulike grep for å forsterke bygget og hindre kollaps. Fasaden har fått ny kledning og nytt tak. Antikvarisk registreringsrapport fra CUBUS AS (2009) beskriver hvilke sikringstiltak som er gjort.

Nye pakkhus

Etter etableringen av møllen ble det opprettet en ny pakkbod i tre i 1878. Denne ble også brukt til lagring av korn og har som Gamle pakkhus gjennomgått flere endringer gjennom årene.

Figur 41. Østsiden av nye pakkhus, bilde tatt ca. 1899. Til høyre seg man at kornsiloen er under oppføring. (Kilde: Universitetet i Bergen).

Figur 42. Nye pakkhus i dag. Fasaden er renoverert. (Bilde: Profier)

Nye pakkhus er 24x26m og har fem etasjer pluss loft samt et lysthus på taket. Bygget er oppført i stolpe/ dragerkonstruksjon med skråstivere. Det er benyttet uvanlig store dimensjoner i konstruksjonene. Bygget er strukturert over et rutenett av tilnærmede kvadratiske rom. Det er 6x7 rom i planet og samtlige rom er ca. 3,5x3,5 meter. Vegg mot syd er bygget inntil gamle pakkhus. Melsiloen er kommet inntil senere.

Siden den antikvariske registreringsrapporten ble skrevet i 2009 er det lagt nytt tak og ny kledning på deler av bygget.

Figur 43. Nye pakkhus sett fra nord og vest. Fasaden mot vest er ikke gjort noe med de senere årene.

Gamle mølle

Gamle mølle er 20x14m og har seks etasjer og tilnærmet flatt tak. Da den ble oppført i 1868 hadde den fire etasjer pluss loft og saltak. Bygget er strukturert i lengderetning og har to søylerader med dragere mellom og bjelker på tvers av dette. Ytterveggene er oppført i dobbel engelsk hulmur, pusset og kalket på utsiden. Taket var originalt et saltak men etter en påbygging ble det endret til et valmtak med svak helning. En del søyler er blitt byttet ut med stål og betong. På 50-tallet fikk bygget to nye etasjer i samme stil som det opprinnelige. Den øverste etasjen er søylefri og taket er av plasstøpt betong med ribber på tvers av bygget.

Bygget er i relativt god forfatning. Gulvet i 1. etg har blitt senket noe og de bærende søylene er byttet ut med stål. Vinduene som vender mot nord, og som nå ligger mot nye mølle, er delvis murt igjen. Deler av gulvet har nylig blitt restaurert i flere av etasjene.

Dette var også sannsynligvis den første møllebygningen i Bergen oppført i mur, tidligere var trebygninger enerådende.

Figur 44. Bildet av Gamle mølle er tatt mellom 1870 og 1890 (Bilde: Knud Knudsen, Marcus).

Opprinnelig gikk sjøen helt inn til mølleveggen for at båtene skulle kunne komme helt fram. Hovedinngangen var på dette tidspunktet på byggets sørside. I dag er hovedinngangen mot vest. Møllen var opprinnelig knyttet sammen med Gamle pakkhus med et mellombygg som ble revet da den nye melsiloen ble bygget (*Antikvarisk registreringsrapport, Arkitektgruppen CUBUS, 2009*).

Figur 45. Gamle mølle, før melsilo ble bygget. Her har bygget fått to nye etasjer og endret takform. Noen av bolighusene på neset var bebodd av ansatte ved møllen, også møllemesteren. (Bilde: Widerøes Flyveselskap, 1955).

Figur 46. Gamle mølle etter at melsilo ble oppført. (Bilde: Widerøes Flyveselskap, 1964).

Nye mølle

Nye mølle er en betongbygning bygget på 80-tallet som er bygget til på nordsiden av Gamle mølle. Det er korrosjonsskader på ytterveggene, og innvendig er det mange store åpninger i etasjeskillene.

Figur 47. Til høyre i bildet vises deler av nye mølle i Møllekvartalet

Figur 48. Nye mølle er bygget til på nordsiden av Gamle mølle.

Melsiloer i kvartalet

De to melsiloene i kvartalet som er bygget i 1964 og 1968 er bygget i betong, den ene mellom Gamle silo og Gamle pakkhus (vist til høyre i figur 48) og den andre bak Gamle mølle (noe synlig sentralt i figur 47).

Melsiloen som ble bygget i 1964 er oppført helt inntil lafteveggen i Gamle pakkhus. Nå er betongveggen synlig rett fra Gamle pakkhus flere steder, og vinduene vender mot denne.

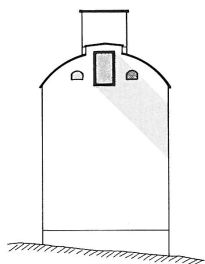
Gamle silo

Gamle silo ble oppført i 1899 for å gjøre lagring av korn mer lettvin. Man tror at denne kornsiloen var den første som ble oppført ved et norsk mølleanlegg. I dag er den landets eldste bevarte. Denne typen industrielle kornsiloer ble utviklet av amerikanske ingeniører på slutten av 1800-tallet.

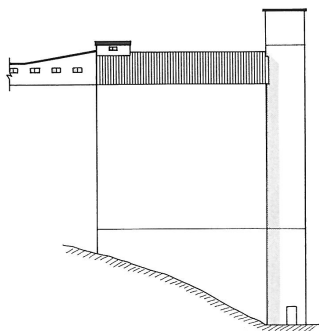
Bygget er ført opp i teglstein og består av 16 rektangulære siloer. Den er fundamentert på en kraftig mur av hugget granitt og har en buet takform. Den har en tredelt etasjeinndeling; øverste etasje er for distribusjon av kornet som fordeles i siloens celler ved hjelp av transportbånd, midtpartiet består av høye celler i laftet plank (vi har lyst nede i siloene og spurt oss for hos Jarle Anfinssen, og vi kan ikke se at veggene er i laftet plank) og til slutt tappeetasjen nederst. Til sammen har siloen ti små og ti store celler med en traktformet bunn som ender i tappeetasjen. Kornelevatoren inne i tårnet var opprinnelig tilknyttet en fleksibel kornelevator som gikk i rør på utsiden. Denne kunne senkes rett ned i lektere som la til kai nedenfor siloen (*Antikvarisk registreringsrapport, Arkitektgruppen CUBUS as, 2009*).

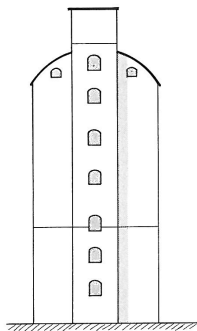
Figur 49. Gamle silo til høyre i bildet, tatt i 1899 (Kilde: Universitet i Bergen, bildesamlingen).

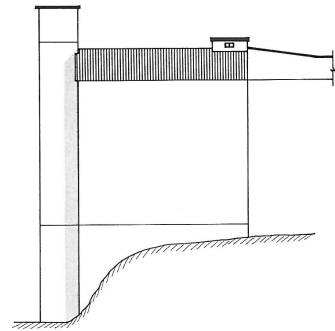
FASADE MOT VEST

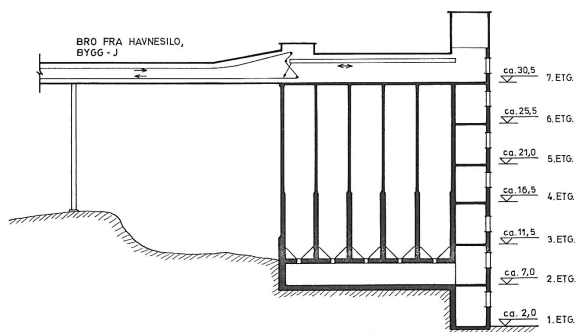
FASADE MOT SYD

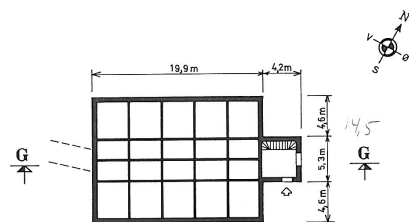
FASADE MOT ØST

FASADE MOT NORD

SNITT G-G

GENERELL PLAN

STORMØLLEN

HEGRENESET

BYGG I • PLAN, SNITT, FASADER

0 5 10 20 30 40m

TEGNING NR. 15, NOVEMBER 1992

NORMAN

Figur 51. Gamle silo i dag. Bildet er tatt fra taket på havnesiloen. (Foto: ABO Plan & Arkitektur AS).

Figur 52. Gamle silo i dag. (Foto: ABO Plan & Arkitektur AS).

Havnesilo

Siloen som vender seg ut mot Byfjorden ble tegnet av Per Grieg og oppført i 1947, og bygget på i 1952. I tillegg til kornlagring på møllebruket, var også møllen en del av en landsomfattende beredskapsplan. I mellomkrigstiden og like etter andre verdenskrig ble slike siloer reist over hele landet. Alle slike siloer ble bygget i armert betong med sylindriske celler. Firkantede celler, som Gamle silo har, kunne være brannfarlige og gi etter hvis trykket ble for stort. Siloceller med sylinderform var på denne tiden noe helt nytt i Europa. Disse ble først bygget av amerikanere og ble et viktig ikon for modernismen.

Siloen ligger med langsiden mot sjøen og er på det høyeste 54 meter over havet. Siloen hadde opprinnelig 18 sylindriske celler og 10 stjerneceller (hulrommene mellom sylindrerne). I 1952 ble celleantallet utvidet til 36 sylindere og 22 stjerneceller. Distribusjonsetasjen ligger innenfor sylinderveggene og får dagslys fra et tilbaketrukket takoppbygg. Nederst er tappetasjen markert med en rektangulær base med rette vegger.

Elevatortårnet har rette vegger, flatt tak og et hjørnevindu mot sjøsiden som danner vertikalt bånd i hele fasadens høyde. Fra åttende etasje i elevatortårnet går transportbroen som forbinder ny og gammel silo. Denne er en jernkonstruksjon som er dekket med metallplater.

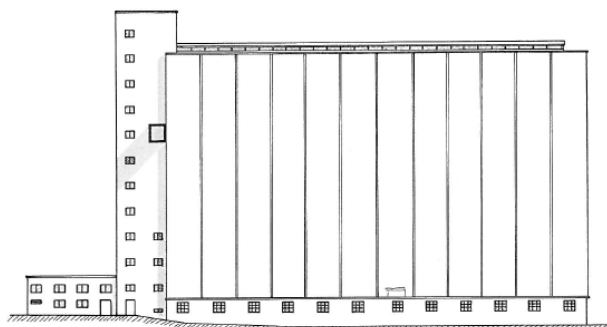
Den har små liggende vinduer som gir lys til et innvendig transportbånd for korn. Bygningen er et prakteksemplar innenfor norsk modernisme. (*Antikvarisk registreringsrapport, Arkitektgruppen CUBUS, 2009*).

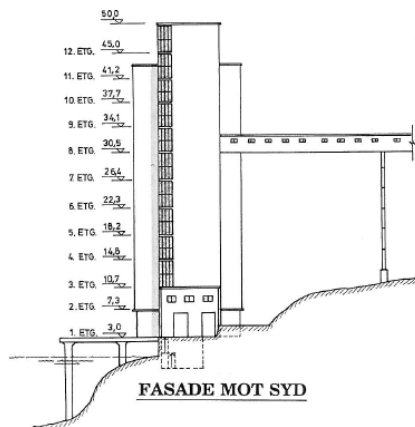
Figur 53. Flyfoto fra Widerøes Flyveselskap (Fra Marcus, UIB). Ukjent dato.

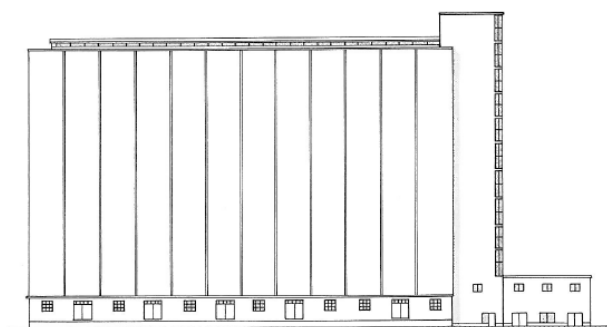
Figur 54. Hele mølleanlegget med havnesiloen bakerst. Sett mot vest.

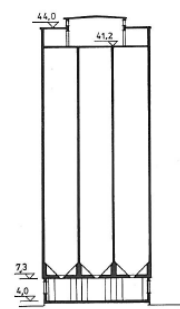
FASADE MOT ØST

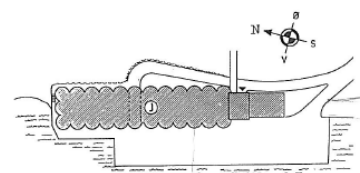
FASADE MOT SYD

FASADE MOT VEST

SNITT H-H

ORIENTERINGSSKISSE

0 10 20 30 40 50m

TEGNING NR. 17, NOVEMBER 1992

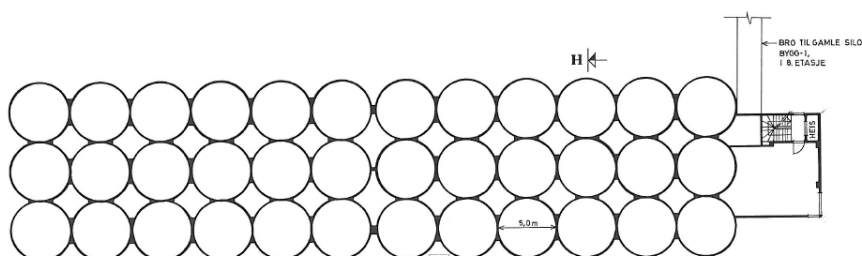

STORMØLLEN

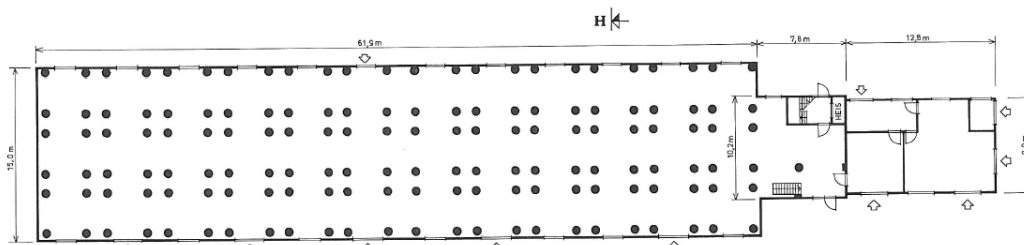
HEGRENESET

BYGG J • FASADER OG SNITT

NORMAN

PLAN 3. - 10. ETASJE

PLAN 1. ETASJE

0 5 10 15 20 25m

TEGNING NR. 16, NOVEMBER 1992

STORMØLLEN

HEGRENESET

BYGG J • PLAN 1. - 10. ETASJE

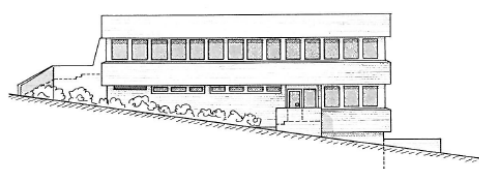
NORMAN

Kontorbygg i Hegrenesveien 50

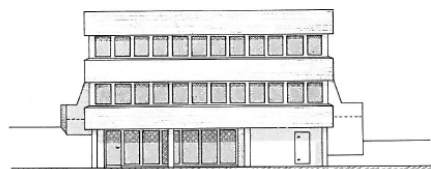
Dette bygget ble oppført i 1972 og har hatt funksjon som kontorbygg til mølledriften. Bygget har tre etasjer og er oppført i betong. Byggets BRA er 629 m².

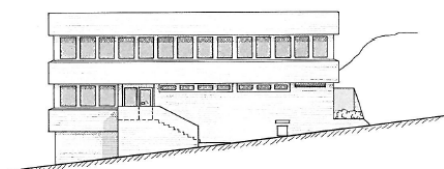
Figur 55. Hegrenesveien 50 er i dag brukt til kontorer.

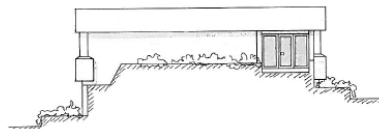
FASADE MOT VEST

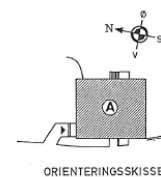
FASADE MOT SYD

FASADE MOT ØST

FASADE MOT NORD

HEGRENESET
BYGG A • FASADER

0 5 10 15 20m
TEGNING NR. 3, NOVEMBER 1992

NORMAN

Trekai og fortøyningsringer ved gamle silo

I kulturminnegrunnlaget til Kommunedelplan for Bergen hamn (2005) står det skrevet at det ligger en gammel trekai og to fortøyningsringer på Hegreneset. Det er ikke angitt alder på disse.

Trekaien ligger like i forkant av Gamle silo, og kan være bygget på samme tidspunkt som silobygget, men dette er ukjent. Den er i relativt god forfatning, men det er vanskelig å angi om kaien i sin helhet er original og om den opprinnelig har vært større.

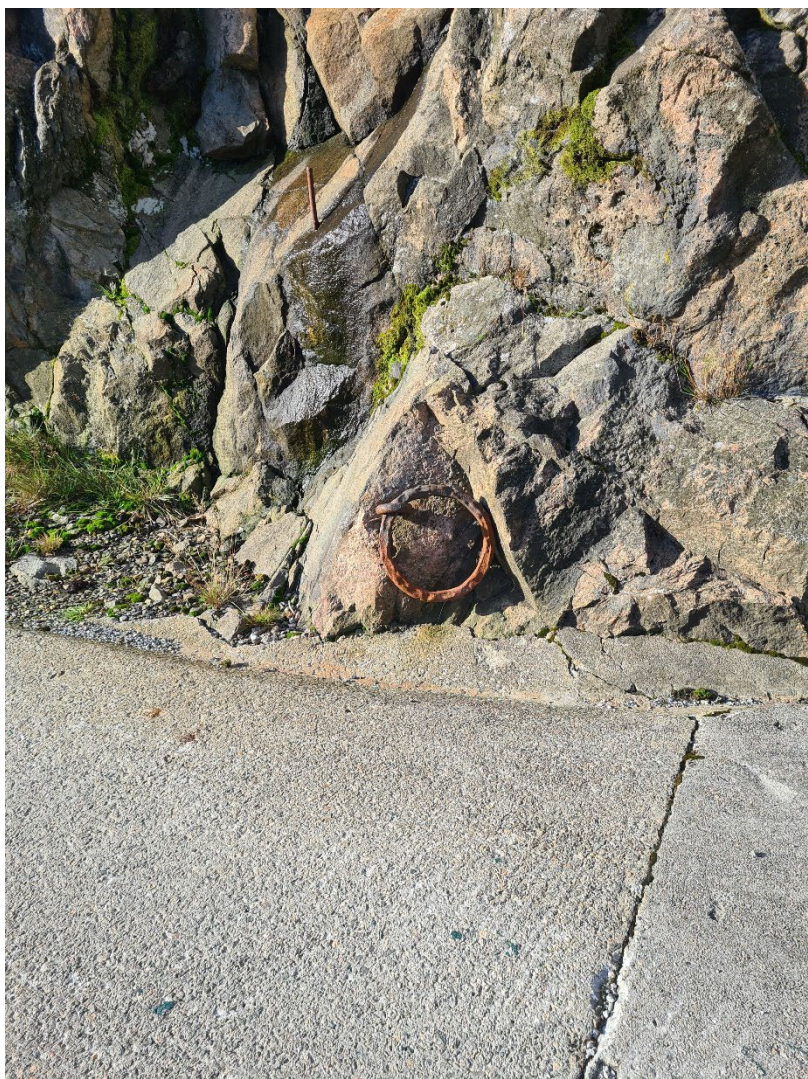
Figur 57. Fortøyningsring ved kai.

Figur 56. Trekai framfor gamle silo.

Figur 58. Dette bildet er tatt mellom 1890 og 1900. Det er antatt at båten foran gamle silo ligger inntil en kai.

Figur 59. Fortøyningsringen i bergveggen er antatt å være eldre enn den festet i betongkaiaen i forkant (figur 57).

Bunker fra 2. verdenskrig, Nyhavn

Ca. 30 meter øst for Hegrenesveien 38 ligger en bunker fra 2. verdenskrig. Bunkeren kan ha vært flankesikring for luftvern batteriet som lå på Hegreneset og/eller havnesikring for Nyhavn.

Figur 60. Plassering av bunker vist på skråfoto. Den ligger plassert i en bratt skråning mot parkeringsplass og bebyggelse i Nyhavn.

Pr. 2007 ble bunkeren målt til 3x3 meter med to skyteskår. Pr. 2021 er den vurdert til å være i god stand. Bunkeren er den samme som i Frøviken, Breidalen og på Eidsvågneset (kulturminnesøk.no)

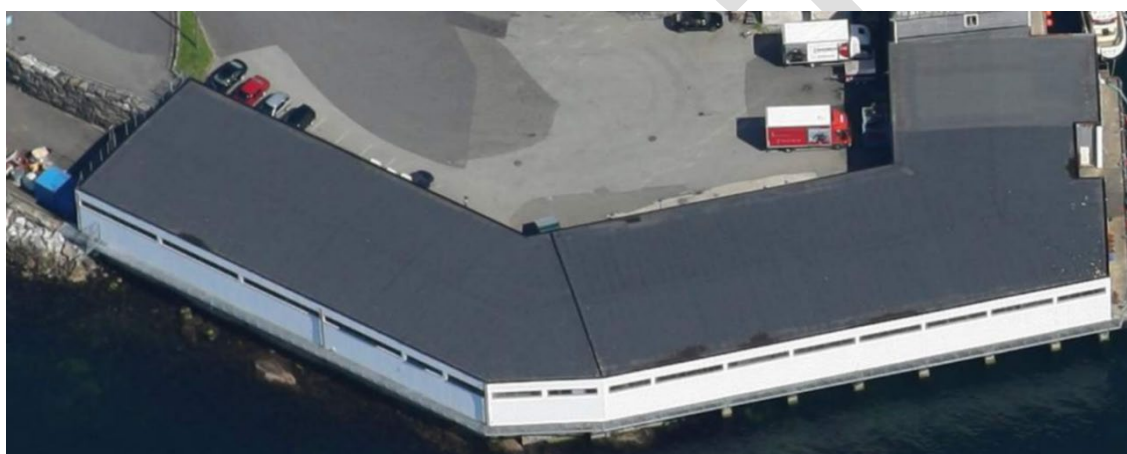

Figur 61. Bunkeren er i god stand, men det er mye vegetasjon som vokser tett innpå.

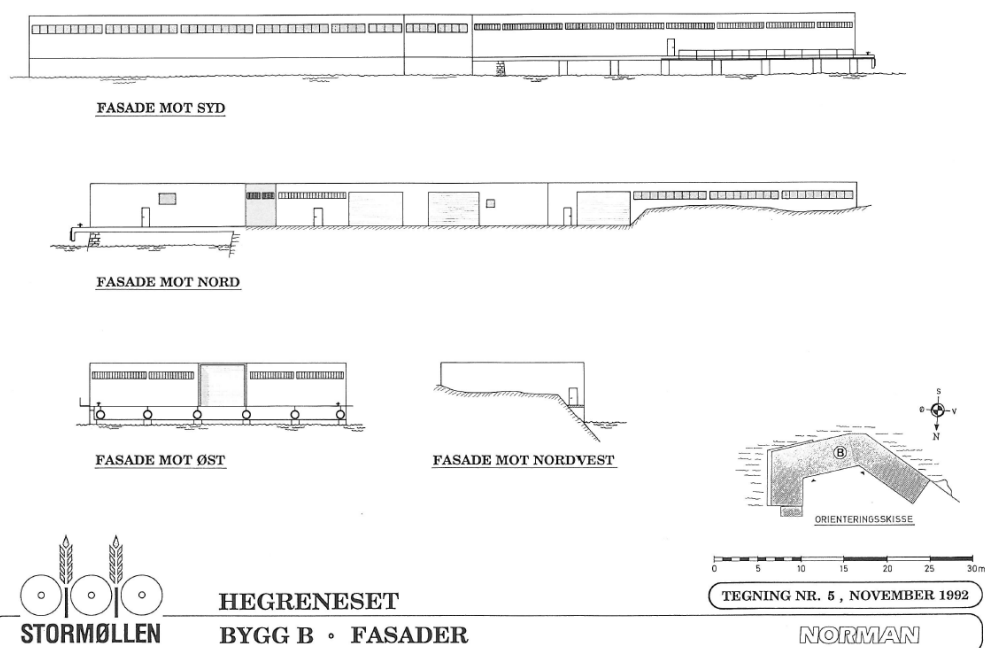
BYGG I DENNE DELEN SOM ER PLANLAGT REVET

HEGRENESVEIEN 54

Byggeår	1972 og 1979
Areal	1719 kvm
Beskrivelse	Kotehøyde 1. etasje: +1,8 meter Bygg på ett plan. Betongbygg. Innvendig netto høyde ca. 4,5m. Frittbærende gulv som hviler som kaikonstruksjon. Usikker mht. tilstand på kaikonstruksjon.
Vurdering	Første etasje ligger under flomsikker høyde for 200-års stormflo for sikkerhetsklasse 2 på kote 2,4 moh. Uegnet til boligtransformasjon.

Figur 62. Lagerbygget i Hegrenesveien 54 er planlagt revet.

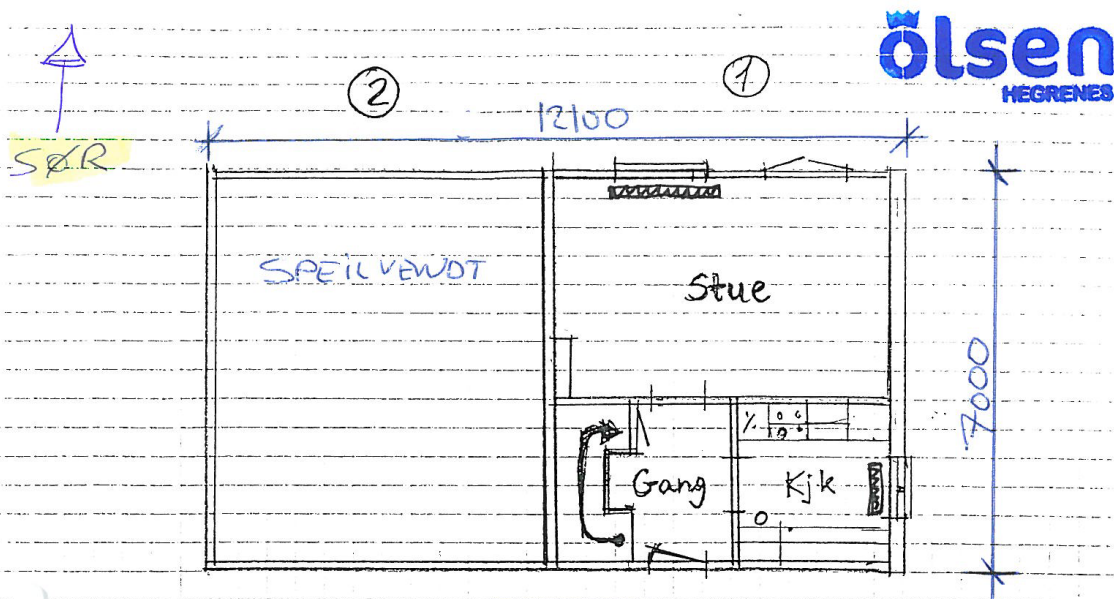

HEGRENESVEIEN 40 og 42

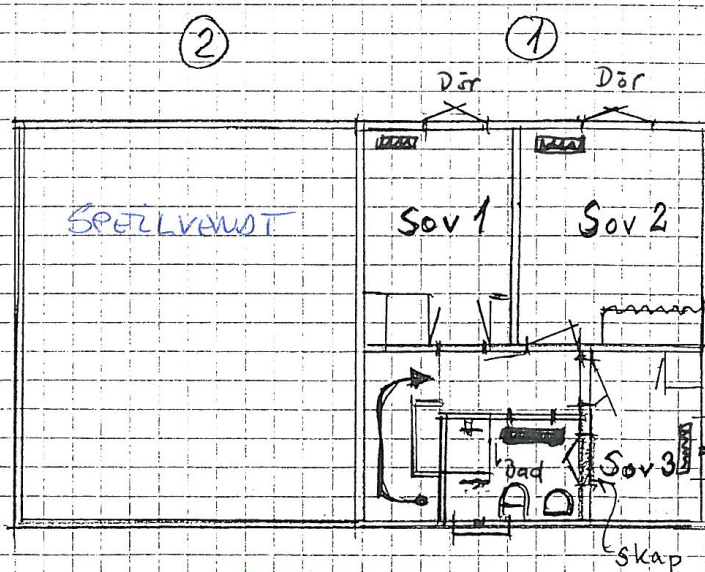
Byggeår	Ukjent byggeår. Bygget finnes i bykart fra 1957, men ikke på flyfoto fra 1951.
Areal	Tomannsbolig, 52 m2 pr. enhet
Beskrivelse	Tomannsbolig i to etasjer + loft. Bygget ligger innenfor hensynssone bevaring kulturmiljø for Historisk sentrum, men ikke for Nyhavn-Jægermyren.

Figur 63. Fasade, Hegrenesveien 40 og 42.

1. etasje

2. etasje

Hegreneset 2-manns bolig
HEGRENESETVEIEN 40
5042 Plan M 1:100

Figur 64. Plantegning, Hegrenesveien 40 og 42.

3 Tegninger

Tegninger følger av beskrivelse av enkeltbygg i øvrige kapitler.

4 Kilder

Rapporter og nettsider:

Antikvarisk registreringsrapport, Hæggernæs Valsemølle AS, Arkitektgruppen CUBUS AS (2009)

Konsekvensutredning Bybanen - Bergen sentrum - Åsane. Februar 2013

Tillegg til Kulturminnegrunnlag - Bybanen fra sentrum til Åsane (Delrapport 2 (Delstrekning 2, Sandbrogaten - Eidsvågtunnelen og Hovedsykkelrute Bradbenken - Munkebotnstunnelen). Desember 2018

Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler (høringsutkast 2019)

Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler. Overordnet landskapsanalyse. (høringsutkast 2019)

Innledende stedsanalyse Hegreneset 30.11.2020, ABO Plan & Arkitektur AS

<https://www.Bergenskart.no>

<https://www.google.no/maps>

Marcus, Spesialsamlingene ved Universitetsbiblioteket i Bergen/ <http://marcus.uib.no/>

<https://www.karteksport.miljodirektoratet.no>

<https://www.hoydedata.no>

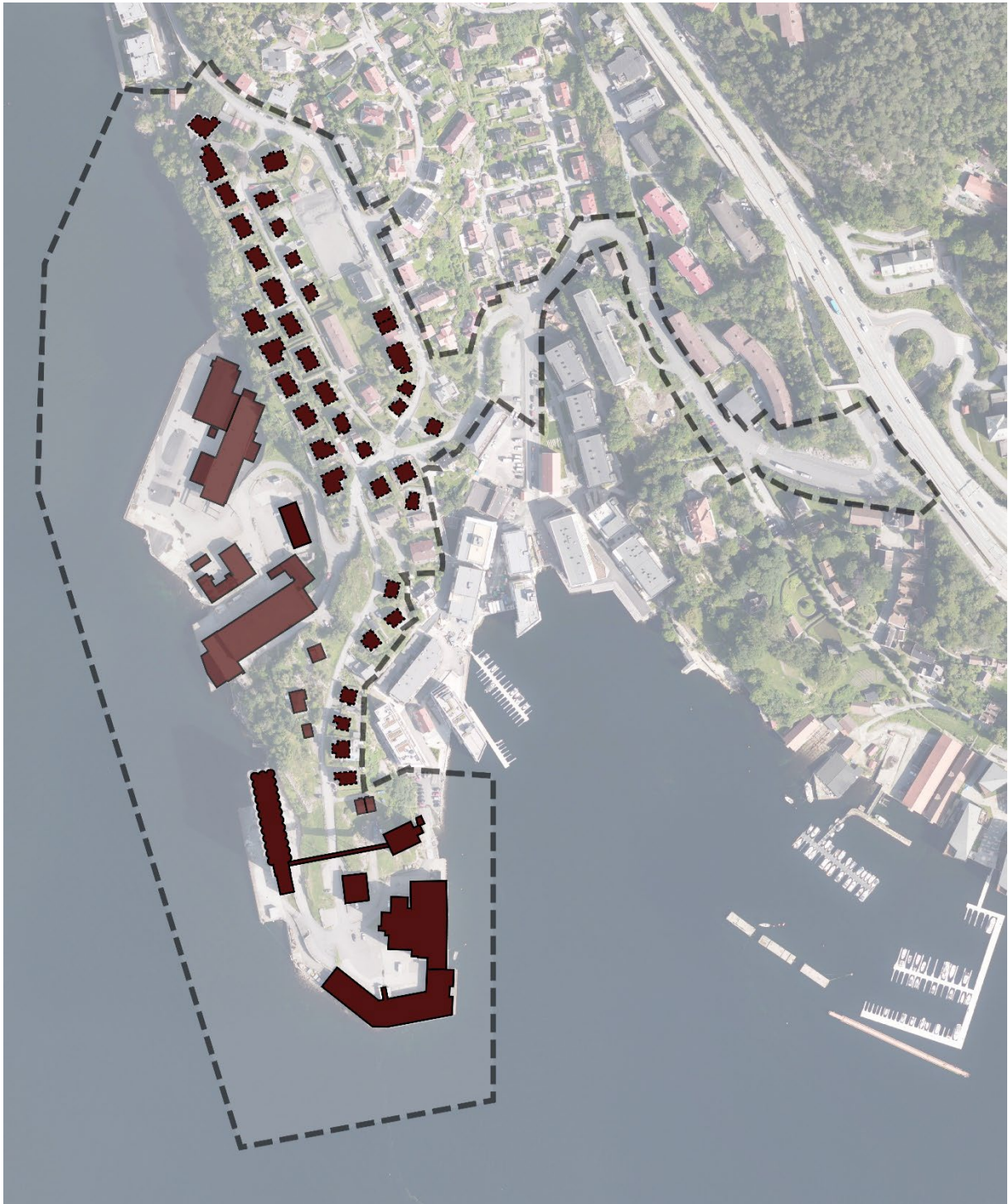
<https://www.profil.nabolag.no>

<https://www.arkitektnytt.no/>

«*Thi bør den kaldes Jægersminde*» Jo Gjerstad, Bergens Tidende, 22.08.2021

Muntlige kilder:

Jarle Anfinsen, Rolf Olsen Eiendom AS

Figur 65. Kartet viser en oversikt over bygg og boligområder som er omtalt i denne kulturminnedokumentasjonen. Eneboligene i Jægermyren og langs Hegrenesveien er ikke omtalt enkeltvis, men som et sammenhengende boligmiljø.